

บทที่ ๕

การเจรจาพักรบ การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท
และ อนุสัญญาสันติภาพโตเกียว

การเสนอตัวเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทของรัฐบาลญี่ปุ่น

หลังจากกองทัพเรือได้รับความเสียหาย ในการรบทางเรือที่เกาะช้าง เมื่อเข้าวันที่ ๑๗ มกราคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) แล้ว นายพลตรี หลวงพิบูลสงครามได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ ในวันที่ ๒๕ มกราคม และได้ชี้แจงในที่ประชุมว่า อัครราชทูตญี่ปุ่นคนใหม่คือ นายฟูตามิ ยาซุซาโตะ (Futami Yasusato) ได้มาพบเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) และได้ชี้แจงกับนายกรัฐมนตรีว่า รัฐบาลฝรั่งเศสได้ขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นรับที่จะเป็นคนกลางให้ และญี่ปุ่นได้ออกแถลงการณ์ไปแล้ว และในการที่จะยอมให้ญี่ปุ่นมาเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยการพิพาทครั้งนี้ ทางญี่ปุ่นได้ตกลงกับนายกรัฐมนตรีว่า

๑. ญี่ปุ่นจะสนับสนุนให้ไทยโค่นล้มดินแดนที่เสียไปคืนตามความประสงค์
๒. ญี่ปุ่นรับรองว่า จะไม่เรียกร้องบำเหน็จรางวัลอย่างใดกับไทย ทั้งในขณะนี้และในกาลข้างหน้า โดยเฉพาะ หากญี่ปุ่นจะมีข้อพิพาทกับประเทศใด ญี่ปุ่นก็จะไม่ล่วงละเมิดอธิปไตยของไทย

นอกจากนั้นยังได้ชี้แจงอีกต่อไปว่า ถ้าหากจะมีการรบกันทางคานสทรูมลาญ ญี่ปุ่นก็จะไปตรงกัน โดยไม่ผ่านประเทศไทยให้เป็นการสิ้นเปลืองกำลังทหารบก^๑ และ

^๑ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) ครั้งที่ ๔/๒๔๘๔ เล่าวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๔ เรื่องญี่ปุ่นขอเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน หน้า ๒ และ U.S. Department of State Telegram 751 G. 92/206 From the Minister in Thailand (Grant) to the Secretary of State: Bgk., Jan. 25, 1941 8 p.m. received, Jan., 26, 8.40 a.m. Foreign Relations of the United State 1941 Vol. V, (Washington U.S. Government Printing Office, 1956), p. 43.

ผู้นำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และขอเสนอตั้งกล่าวนี้เป็นสนามทดสอบความ
ยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่นที่จะมีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก

ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๑๙๔๐ (พ.ศ. ๒๔๘๓) ขณะที่การ
ปะทะกันตามพรมแดนไทยและอินโดจีนฝรั่งเศสกำลังทวีความรุนแรงขึ้น นายมัตสุ-
โอะกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น จึงได้สอบถามนายอาร์แซน
อองรี เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำโตเกียว เป็นการส่วนตัว แต่ยังไม่ถึงขั้นเสนอ
ตัวไกล่เกลี่ยว่าฝรั่งเศสจะคืนดินแดน ๒ ล้าน บนฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้แก่ไทยได้หรือไม่
นายอาร์แซน อองรี ปฏิเสธการคืนดินแดนดังกล่าว^๒

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๑๙๔๐ (พ.ศ. ๒๔๘๓) ญี่ปุ่นจึงได้ทาบทาม
รัฐบาลฝรั่งเศส ขอเป็นผู้ไกล่เกลี่ยอย่างไม่เป็นทางการ แต่ฝรั่งเศสปฏิเสธอีก^๓
เพราะเห็นว่าการยอมให้ญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทในกรณีดังกล่าวอย่างเปิดเผยอาจเป็น
เหตุให้ญี่ปุ่นแสดงอำนาจของตนได้อย่างเต็มที่ พลเรือโท จอง เคอกซ์ (Vice
Admiral Jean Decoux) ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีน จึงได้สั่ง

^๒ U.S. Department of State op.cit., p. 72 "Telegram

894.33/52 The First Secretary of Australian Legation (Watt) to
the Advisor on Political Relations (Hornbeck) Washington, Feb., 10,
1941"

^๓ กองบรรณสาร, กต. ๓.๖ บันทึกของนายวินซ์ ปานะนนท์ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์
๒๔๘๘ และ Arnold and Veranica M. Toynbee (eds) Survey of Interna-
tional Affairs 1939 - 1946 (London, Royal Institute of International
Affairs Oxford Univ. Press, 1958, p. 621.

^๓ U.S. Department of State op.cit., p. 33 "Telegram 751 G.

921/94 The Ambassador in France (Leahy) to the Secretary of State, Vichy
Jan 22, 1941 6 p.m. Received Jan, 23.5 a.m."

ให้นายร้อยเอก จวง (Capetaine Jouan) นายทหารคนสนิทของเขา ซึ่งอยู่ในระหว่างการเจรจาทางร่วมมือกับอังกฤษทางบ้านเศรษฐกิจ อยู่ที่สิงคโปร์ ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๓๑ ธันวาคม เพื่อต่อต้านการขยายตัวลงมาทางใต้ของญี่ปุ่น ให้แจ้งให้อังกฤษทราบเกี่ยวกับกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และเสนอต่ออังกฤษด้วยว่า อินโดจีนยิบคี่ที่จะให้สหรัฐอเมริกา หรือสหรัฐอเมริกา ร่วมกับอังกฤษ เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกรณีพิพาทครั้งนี้^๑ ทั้งนี้เพราะฝรั่งเศสเห็นว่าญี่ปุ่นไม่ได้ตั้งใจเป็นกลางอย่างแท้จริง โดยอินโดจีนมีหลักฐานว่า ญี่ปุ่นได้ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการทหารมาช่วยไทยอยู่เสมอ เช่น ส่งเครื่องบินรบ ๔๐๐ ลำ มาให้ไทยโดยแลกเปลี่ยนกับสินแร่ดีบุก ทั้งยังส่งทหาร ๓๐๐ คน เข้ามาฝึกทหารไทย ในการใช้เครื่องบิน การใช้ปืนต่อสู้อากาศยานและเป็นสนาม เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ช่วยเหลือในเรื่องรถถัง กระสุนปืน กิกระเบิด และเป็นชนิดต่าง ๆ อีกมาก^๒

ญี่ปุ่นคัดค้านการกระทำดังกล่าวของเคอคูอย่างรุนแรง ในการนี้มัตสึ โอะกะคัทสึ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำโตเกียวว่า ฝรั่งเศสกำลังร่วมมือกับอังกฤษลับหลังญี่ปุ่น และการกระทำดังกล่าวจะ "นำหายนะมาสู่อินโดจีน หากอังกฤษเข้ามาเกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าวต่อไปอีก"^๓ เพราะ "อังกฤษเข้ามายุ่ง โดยจับมือเป็น

^๑ U.S. Department of State, op.cit., p. 3 751 G.92/494 aide Mmoire from the British Embassy to the Department of State.

^๒ Ibid., p. 1 - 2 "Telegram 792.94/71 The Minister in Thailand (Grant) to the Secretary of State, Bgk., Jan, 4, 1941 8 p.m. Received Jan, 5 - 12.5 a.m."

^๓ Ibid., p. 39 "Telegram 751 G.94/292 The Ambassador in Grance (Leahy) to The Secretary of State: Vichy, Jan 23, 1941 - 10 p.m. Received Jan, 25 - 8.30 a.m."

เอาจากการลงทุนของญี่ปุ่น^๑

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๑๙๔๑ มัตสึโอกะได้เสนออย่างเป็นทางการ
 ต่อ นายอาร์แซน อองรี โห้ฝรั่งเศสยอมรับญี่ปุ่นเป็นผู้ใกล้เคียง ทั้งยังได้เตือน
 เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำโตเกียวด้วยว่า รัฐบาลญี่ปุ่นได้นำเรื่องนี้ขึ้นกราบ
 บังคมทูลสมเด็จพระจักรพรรดิ และทรงเห็นชอบด้วยแล้ว และว่าประชามติในญี่ปุ่น
 จะบังคับให้รัฐบาลใช้มาตรการรุนแรงยิ่งขึ้น หากฝรั่งเศสปฏิเสธข้อเสนอครั้งนี้อีก
 และว่า เพื่อสันติภาพและความสงบสุขในภูมิภาคส่วนนี้ของโลก ญี่ปุ่นจึงรู้สึกว่าเป็น
 ที่จะต้องยื่นข้อเสนอใกล้เคียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง และจะไต่ถามข้อเสนอในทำนองเดียวกัน
 กับที่ต่อประเทศไทยด้วย มัตสึโอกะกล่าวต่อไปด้วยว่า นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่าญี่ปุ่น
 จะคัดค้านการเจรจากันโดยตรงระหว่างไทยและฝรั่งเศสอย่างเต็มที่

^๑ Ibid., p. 35 "Telegram 751 G.92/199 The Ambassador in France (Leahy) to the Secretary of State Vichy, Jan, 22, 1941 - 8 p.m., Received Jan., 24 - 8.27 a.m."

^๒ Ibid., p. 35 "Telegram 751 G.92/199 The Ambassador in France (Leahy) to the Secretary of State : Vichy, Jan., 22, 1941 - 8 p.m. Received Jan., 24 - 8.27 a.m."

^๓ Ibid., p. 39 "Telegram 751 G.94/292 : The Ambassador in France (Leahy) to the Secretary of State : Vichy, Jan., 23, 1941 - 10 p.m. Received Jan, 25 - 8.30 a.m."

ท่าทีของอังกฤษและอเมริกาที่มีต่อกรณีพิพาทไทย - ฝรั่งเศสและต่อการเสนอตัว
ไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น

การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของรัฐบาลไทย นับเป็นปัญหาที่ทั้ง รัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะอาจกลายเป็น วิกฤติการณ์อันหนึ่งที่จะทำให้ความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและอเมริกากับญี่ปุ่น รุนแรงยิ่งขึ้น ความผันผวนทางการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้ชาติต่าง ๆ ล้วน แต่มีความหวาดระแวงกัน อังกฤษและอเมริกาต่างระแวงว่า การกระทำของไทยใน ครั้งนี้ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งได้แถลงนโยบายตั้งตัวเป็นผู้นำใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างชัดเจน ความสนิทสนมระหว่างผู้บริหารของไทยกับญี่ปุ่นใน ระยะหลัง ๆ นี้ ทำให้ทั้งอังกฤษและอเมริกาจับตามองเกิดความเคลื่อนไหวของไทย ยิ่งขึ้น ดังนั้นขณะที่ไทยดำเนินการทางการทูต เพื่อหาทางเจรจาขอคืนดินแดนคืนจาก ฝรั่งเศสอยู่นั้น เซอร์ โจเซฟท์ ทรอสบี้ อัครราชทูตอังกฤษ จึงได้ขอพบและขอคำ ชี้แจงกับนายดิเรก ชัยนามบ่อยครั้ง ว่าอังกฤษมีความกังวลเกี่ยวกับฐานะของไทย มาก เกรงว่าประเทศไทยจะถูกดึงเข้ากับฝ่ายอักษะ (Axis) โดยไม่รู้ตัว คือ เยอรมันและญี่ปุ่นอาจจะหนุนให้ไทยได้เข้าไปครอบครอง (occupy) ดินแดนทาง ผังขวาตามที่ไทยปรารถนา แล้วไทยก็จะมี ความผูกพันกับญี่ปุ่น โดยจะต้องรับรอง ระเบียบใหม่ในเอเชีย หรืออีกนัยหนึ่ง คือเป็นประเทศท่านองแมนจู๋ว แล้วเมื่อนั้น แต่ละญี่ปุ่นก็จะเรียกร้องเอาผลประโยชน์ตอบแทน โดยขอเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศ- ไทย* จะเป็นผลเสียหายแก่อังกฤษ ทั้งนี้เพราะอังกฤษวิตกว่า ญี่ปุ่นมีแผนการที่จะ

* กองบรรณสาร, กต. N.C. 3.2 หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ ที่ น.๑๓๒๒๐/๒๔๘๓ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๘๓ เรื่องกติกามารุกัน กับฝรั่งเศสและการที่ฝ่ายไทยขอคืนแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคืน

โจมตีฮ่องกงและสิงคโปร์^๑

รัฐบาลอเมริกามีความหวาดกลัวเช่นเดียวกับรัฐบาลอังกฤษ โดยเกรงว่าไทยจะมีความผูกพันกับญี่ปุ่น เยอรมันและอิตาลี ในขณะที่ไทยดำเนินการเรียกร้องดินแดนนั้น จึงได้แจ้งแก่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันว่า อเมริกาไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงสถานะภาพเดิมใด ๆ (Status Quo) ในอินโดจีนในขณะนั้น^๒ หมายความว่า อเมริกาไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องดินแดนคืนของไทย เพราะหากไทยได้ดินแดนดังกล่าวมา ย่อมหมายถึงว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานะภาพในอินโดจีน อันอาจมีผลมาจากการสนับสนุนของญี่ปุ่น นายเวลล์ (Sumner Welles) ปลัดกระทรวงการต่างประเทศอเมริกัน เห็นว่า การที่ฝรั่งเศสจะยินยอมให้ดินแดนคืนแก่ไทยไม่ว่าเนื้อที่เท่าใดในขณะนั้น ก็เท่ากับยอมให้ไทยหักหลัง (blackmail)^๓ เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายฮูว์ แกลดนี แกรนท์ (Dr. Hugh Gladney Grant) อัครราชทูตอเมริกันประจำกรุงเทพฯ ได้แสดงความเห็นส่วนตัวต่อ นายคิเรก ว่า ขอให้ไทยค่อยเรียกคืนดินแดนในที่ประชุมสันติภาพ เมื่อสงครามในยุโรปเสร็จสิ้นลงแล้ว แต่เมื่อนายคิเรกถามไปว่า รัฐบาลอเมริกันจะสนับสนุนคำขอของไทยในที่ประชุมดังกล่าวหรือไม่ อัครราชทูตกลับพูดบ่ายเบี่ยงว่าไม่อาจออกความเห็นได้ใน

^๑ กองบรรณสาร, กค. N.C. 3.2 บันทึกที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ
๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๓.

^๒ กองบรรณสาร, กค. N.C. 3.2 Telegram from Minister, Washington,
to the Minister of Foreign Affairs, Bgk., Received 14 Sep. 1940.

^๓ U.S. Department of State op.cit., p. 4, 751 G.92/494
aide memoire, The British Embassy to the Department of State,
Washington, Jan., 6, 1941.

ขณะนั้น

ในขณะเดียวกันอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ต่างได้ขอร้องไม่ให้รัฐบาลไทย ใช้อำนาจรุนแรงในการดำเนินการเรียกร้องดินแดนครั้งนี้ เพราะหากมีการใช้กำลัง ขึ้นแล้ว อาจเปิดโอกาสให้ชาติอื่นเข้ามาแทรกแซงได้โดยง่าย^๒ ชาติอื่นในที่นี้ หมายถึงญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม ต่อมาเหตุการณ์ได้ผันแปรไปในทางตรงรပ်พุงและใช้กำลัง กัน ดังนั้นเมื่อนาวาเอกจวง นายทหารคนสนิทของผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสที่ อินโดจีนทาบตามให้อังกฤษร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา เข้ามาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทครั้งนี้ รัฐบาลอังกฤษจึงได้แจ้งท่าทีของตนไปให้รัฐบาลอเมริกันทราบ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ว่า ท่าทีของอังกฤษนั้นขึ้นอยู่กับข้อคำนึง ๒ ประการ คือ

๑. การพิพาทครั้งนี้จะต้องระงับโดยสันติและไม่ชักช้า
๒. การระงับกรณีพิพาทจะต้องเสร็จสิ้นไป แต่ไม่ใช่โดยมีญี่ปุ่นเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นโดยเยอรมันนี เข้ามาช่วยหรือไม่ก็ตาม^๓

รัฐบาลอังกฤษร้อนใจ จึงพยายามที่จะไม่ให้ทั้งไทยและฝรั่งเศสตกเป็นหนี้บุญคุณต่อญี่ปุ่น และความตกลงระงับข้อพิพาทจะช่วยส่งเสริมให้ฝรั่งเศสมีกำลังเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นยิ่งขึ้น ฉะนั้นอังกฤษจึงสนับสนุนที่จะให้ไทยและฝรั่งเศสหาทางเจรจากัน

^๑ กองบรรณสาร, กต. N.C. 3.2 สำเนาหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ ถึงสถานทูตและกงสุลไทยทุกแห่ง ๒๓ มกราคม ๒๔๘๔ เรื่องท่าทีของอัครราชทูตอเมริกันประจำกรุงเทพฯ

^๒ กองบรรณสาร, กต. N.C. 3.2 บันทึกฉบับที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ๑๐ ตุลาคม ๒๔๘๓.

^๓ U.S. Department of State op.cit., p. 4. Aide Memoire, The British Embassy to the Department of State.

โดยตรง หรือโดยสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเข้าช่วย ซึ่งในการเจรจาดังนี้ อังกฤษเสนอว่า เพื่อจะให้ตกลงกันได้ ทั้งสองฝ่ายควรจะผ่อนปรนซึ่งกันและกัน โดยฝรั่งเศสจะต้องยอมเสียเนื้อที่ ๒ ล้านที่ไทยร้องขอกับเกาะบางเกาะในลำน่านแม่โขง และไทยก็ควรจะพอใจเท่าที่ได้ จะหวังตามที่เรียกร้องเพิ่มเติมไม่ได้ และพร้อมที่จะให้คำมั่นประกันว่า จะไม่เรียกร้องเพิ่มเติมอีก และหากฝรั่งเศสไม่เต็มใจจะให้ระงับข้อพิพาท โดยมีเงื่อนไขของการยอมสละดินแดนแล้ว รัฐบาลอังกฤษก็ไม่ปรารถนาจะเข้าใกล้เกลี้ย

รัฐบาลอังกฤษเสนอให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาพิจารณา เพราะเหตุว่า การพิพาทรบพุ่งยิ่งนานวันเข้า ทั้งสองฝ่ายก็จะต้องอ่อนกำลังลง และญี่ปุ่นก็จะเข้าแทรกแซงหรือโจมตีได้ง่ายขึ้น การที่ญี่ปุ่นช่วยไทยโดยให้อาวุธนั้นก็เพื่อจะให้การพิพาทยืดเยื้อ และทั้งสองฝ่ายก็จะได้อ่อนกำลังลง อังกฤษยังมีความเห็นต่อไปว่า หากในกรณีที่ญี่ปุ่นเข้าใกล้เกลี้ยสำเร็จ ญี่ปุ่นก็จะได้ประโยชน์จากทั้งไทยและฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน ซึ่งจะสนองความปรารถนาของญี่ปุ่น ที่ต้องการจะมีฐานในทางยุทธศาสตร์จาก ๒ ประเทศนี้ เพื่อจะได้คุกคามบูรณภาพอาณาเขตของดินแดนทางใต้ อันได้แก่ มลายูของอังกฤษ หมู่เกาะอินเดียนตะวันออก เป็นต้น^๑

ด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงเห็นว่า การที่จะให้การรบพุ่งยืดเยื้อ หรือปล่อยให้ญี่ปุ่นเข้ามาใกล้เกลี้ยก็เท่ากับส่งเสริมให้ญี่ปุ่นมีกำลังขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะเป็นอันตรายต่ออินโดจีน ประเทศไทย หมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ และดินแดนของอังกฤษในตะวันออกไกล รวมทั้งจะเป็นอันตรายต่อประเทศอังกฤษเอง ตลอดทั้งสหรัฐอเมริกาด้วย รัฐบาลอังกฤษจึงได้สอบถามความเห็นไปยัง

^๑ Ibid., p. 4.

^๒ Ibid., p. 4 - 5.

รัฐบาลอเมริกัน และเสนอว่าการไกล่เกลี่ยจะต้องกระทำโดยด่วน แต่การที่
สหรัฐอเมริกาและอังกฤษจะเสนอไกล่เกลี่ย โดยเปิดเผยนั้นคงไม่สำเร็จ เพราะ
ญี่ปุ่น เยอรมัน คงจะต่อต้านอย่างเต็มที่ ฉะนั้น จึงควรให้ไทยและฝรั่งเศสเจรจ
กันโดยตรง แล้วอังกฤษกับสหรัฐอเมริกา เข้าช่วยให้อธิปไตยอยู่หลังฉาก^๑

ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๑๙๔๑ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกา
จึงได้ตอบบันทึกสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษว่า รัฐบาลอเมริกันเห็นด้วยกับรัฐบาล
อังกฤษ ที่ว่ากรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสนั้น จะต้องระงับกันโดยสันติ
วิธีและโดยไม่ชักช้า แต่เมื่อพิจารณาถึงความเห็นและท่าทีของผู้บริหารของคูกรณี
ทั้งสองแล้ว รัฐบาลอเมริกาไม่เห็นว่าเป็นเวลาอันดี การเข้าช่วยไกล่เกลี่ยจะมีส่วน
ให้ได้ประโยชน์อย่างใด เนื่องจากความเห็นของคูกรณีต่างกันมาก เพราะภูมิหลัง
และเหตุผลของแต่ละฝ่ายต่างกัน สำหรับอินโดจีนนั้น ต้องการรักษากฎบัตรปฏิญญาของ
คนไว้ เนื่องจากการแพ้สงครามต่อเยอรมัน ดังนั้นฝรั่งเศสจึงรู้สึกว่าการยินยอม
ให้ไทยอีกก็เท่ากับแสดงความอ่อนแอของฝรั่งเศสเอง สำหรับภูมิหลังของไทยก็คือ
เห็นว่าญี่ปุ่นจะรุกรานตะวันออกไกลแน่ๆ และเชื่อว่าอหิปไตย์ในอินโดจีน จะต้อง
เปลี่ยนมือจากฝรั่งเศส ไทยจึงหวังจะได้ครอบครองดินแดนดังกล่าว แม้ความเห็น
จะต่างกันมากก็ตาม แต่หากทั้งสองฝ่ายจะเจรจากันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม และหากมี
สถานการณ์ ซึ่งคูกรณีเห็นว่ารัฐบาลอเมริกัน อาจจะทำประโยชน์โดยเข้าช่วยให้คำแนะนำ
นำนั้นวัตรแล้ว รัฐบาลอเมริกันก็พร้อมที่จะพิจารณาข้อเสนอของคูกรณี^๒

^๑ Ibid.,

^๒ U.S. Department of State. *op.cit.*, p. 10 - 11, 751
G.92/494. Aide- Memoire from Department of State to the British
Embassy, Washington, Jan, 10, 1941.

ฝรั่งเศสยอมรับญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

หลังจากถูกญี่ปุ่นบีบบังคับ และเชื่อว่าจะไม่รักษาสันติภาพในอินโดจีน ฝรั่งเศสเห็นไม่มีทางเลือก ในที่สุดก็ยอมรับข้อเสนอของญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๑๙๔๑^๑ สามวันหลังจากพลตรีหลวงพิบูลสงครามตกลงรับข้อเสนอของ ญี่ปุ่นกับอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงเทพฯ หลังจากที่ฝรั่งเศสตอบรับข้อเสนอของญี่ปุ่น แล้ว วิทยุโคเกียวก็ออกแถลงการณ์ถึงการที่ญี่ปุ่นจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกรณีพิพาท ระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ในเช้าวันที่ ๒๕ มกราคม และในวันเดียวกัน นั้นเอง พลตรี หลวงพิบูลสงคราม จึงได้แจ้งให้คณะรัฐมนตรีรับทราบ ตามที่ไต่ถามมา แล้วข้างตน

เมื่อตอบรับข้อเสนอของญี่ปุ่นไปแล้ว ฝรั่งเศสซึ่งหวังอยู่ตลอดเวลาว่าตน จะไม่ได้รับความยุติธรรมในการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ จึงได้ขอให้สหรัฐอเมริกาใช้สิทธิ- พลบีบบังคับญี่ปุ่นเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ญี่ปุ่นสัญญาว่า ผลของการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกี่ยวกับดินแดนในอินโดจีน และขอให้อเมริกาส่งอาวุธ ยุทธรภัณฑ์ไปช่วยป้องกันอินโดจีนโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้ที่ได้รับคำขอร้อง^๒ แต่ไม่ปรากฏว่า สหรัฐอเมริกาได้ตอบคำร้องขอของฝรั่งเศสไปแต่ประการใด

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑Flood, Japan's Relations..., op.cit., p. 456.

^๒U.S. Department of State op.cit., p. 34, "Telegram 751G.

92/194 The Ambassador in France (Leahy) to the Secretary of State, Vichy, Jan., 22, 1941 6 p.m. Received Jan., 23 5 a.m."

การส่งผู้แทนไปเจรจาระงับกรณีพิพาทที่โตเกียวและการเจรจาพักรบที่ไซ่ง่อน

หลังจากตอบรับข้อเสนอของผู้ญี่ปุ่นแล้ว รัฐบาลไทยก็ได้ตกลงในหลักการที่จะไปเจรจาทันทีโตเกียวว่า ไทยจะต้องแสดงให้ผู้ญี่ปุ่นทราบถึงความเป็นมาของดินแดนว่า แต่เดิมไทยมีอยู่เท่าใด และฝรั่งเศสได้กล่าวถึงบีบบังคับไปเท่าใด และว่าที่ไทยได้ขอให้ปรับปรุงเส้นเขตแดนกันใหม่นี้ เพราะรัฐบาลไทยคิดว่าจะตกลงกันได้ด้วยดี แต่ฝรั่งเศสกลับใจกล่าวถึงกับไทยก่อน นอกจากนี้ การขอปรับปรุงเส้นเขตแดนก็เพื่อประโยชน์และสิทธิของคนเชื้อสายไทยที่อยู่ในปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกันกับชาวฝรั่งเศสในอาณานิคม หากคนพื้นเมืองเหล่านี้ได้มาอยู่กับคนไทย ทุกอย่างก็จะเสมอภาค ฉะนั้นเพื่อเห็นแก่สันติภาพ ฝรั่งเศสจึงควรคืนดินแดนให้ไทยเสีย และในการอภิปรายในที่เจรจากันนั้นฝ่ายไทยจำเป็นต้องยืนยันถึงการเสียดินแดนใน ร.ศ. ๑๑๒ ไว้ พร้อมกันนี้ในการเจรจาฝ่ายไทยจะต้องยืนยันสิทธิที่ไทยเคยมีในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเมื่อก่อน ร.ศ. ๑๑๒ ด้วยว่ามีดินแดนเท่าใด ด้วยเหตุผลดังกล่าวไทยจะขอเรียกร้องดินแดนทั้งหลายที่เสียให้แก่ฝรั่งเศสคืน

สำหรับผู้แทนฝ่ายไทยที่จะส่งไปเจรจากับฝรั่งเศสที่กรุงโตเกียวนี้ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๔ ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นหัวหน้า และมีผู้แทนฝ่ายทหารหน่วยต่าง ๆ ด้วย ราชานามผู้แทนทั้ง ๑๓ คน มีดังนี้

๑. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า	ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี
วรรณไวทยากร	และที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ
	หัวหน้าคณะ

สร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕/๒๔๘๔ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เรื่อง ข้อตกลงที่จะมอบแก่ผู้แทนที่จะเดินทางไปกรุงโตเกียว เพื่อหาหนทางระงับข้อพิพาทกับอินโดจีน

๒. พระยาศรีเสนา อัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว
 ๓. นายนาวาอากาศเอก เสนาธิการทหารทั่วไป
 พระศิลปศาสตร์าคม

สามท่านนี้ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลไทย ให้เป็นผู้มีอำนาจเต็ม ในอันที่จะทำการเจรจากับฝ่ายฝรั่งเศส^๑

๔. นายวณิช ปานะนนท์ อธิบดีกรมพาณิชย์ (ต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนมีอำนาจเต็มเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง)^๒
 ๕. นายพันเอก หลวงวิจิตรสงคราม
 ๖. นายพันเอก หลวงวีระโยธา ผู้ช่วยทูตทหารบก ณ กรุงโตเกียว
 ๗. นายนาวาเอก หลวงลำแสงพิชชา-โชติ
 ๘. นายนาวาอากาศเอก หลวงเทวฤทธิ์ พันเล็ก
 ๙. นายนาวาโท หลวงสมบูรณ์-ยุทธวิทยา ผู้ช่วยทูตทหารเรือ ณ กรุงโตเกียว
 ๑๐. นายทวี ตะเวทีกุล
 ๑๑. นายพันตรีหลวงสถิตยยุทธการ
 ๑๒. นายพันตรีเนตร์ เขมะโยธิน
 ๑๓. นายพันตรี เม้า ศรียานนท์

^๑สสร. ๓๕/๒๑๖ ร่างพระราชสาส์นมอบอำนาจเต็มให้แก่คณะผู้แทนชุดที่จะไปทำการไกล่เกลี่ยกรุงโตเกียว ๓๐ มกราคม ๒๔๔๔.

^๒สสร. เพิ่มเติมอีก, หนังสือมอบอำนาจเต็ม ลงวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๔๔.

เจ้าหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ ๒ คน มีดังนี้

๑. นายทวี ตะเวทีกุล	เลขานุการ (อยู่ในคณะผู้แทนด้วย)
๒. หลวงพินิจอักษร	เจ้าหน้าที่ เรื่องการพิพาท
๓. หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล	เลขานุการส่วนพระองค์
๔. พระนรราชจำนง	เพื่อช่วยเหลือในกิจการภาษาอังกฤษ
๕. นายอรุณ วิจิตรานนท์	ล่ามภาษาญี่ปุ่น
๖. นายใจ สุวรรณทัต	เจ้าหน้าที่ประมวลโทรเลข
ขวเลขและพิมพ์คดี*

การเจรจาพิพาทที่ไซ่งอน

นอกจากขอเสนอที่ขอให้ญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเรื่องดินแดน ณ กรุงโตเกียว แล้ว อัครราชทูตญี่ปุ่น ไคโนบั้นทีกเสนอต่อนายกรัฐมนตรีให้หยุดรบ ในวันที่ ๒๕ มกราคม เวลาเที่ยงตรง (เวลาญี่ปุ่น) ซึ่งตรงกับเวลา ๑๐.๐๐ น. ตามเวลาในประเทศไทยและให้แต่ละฝ่ายส่งผู้แทนไป เพื่อทำความตกลงสงบศึก บนเรือรบ ญี่ปุ่น ณ กรุงไซ่งอน ในวันที่ ๒๕ มกราคม และเมื่อใดทำความตกลงสงบศึกกันแล้ว ขอให้มีการเจรจากันที่กรุงโตเกียวโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ เพื่อหาทางระงับข้อพิพาทอย่างฉันทมิตร ๒

กระทรวงการต่างประเทศ ได้เสนอรายงานผู้สมควรได้รับแต่งตั้งเป็น
ผู้แทนของไทยเพื่อทำความตกลงสงบศึก ในวันที่ ๒๕ มกราคม ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* สสร. ๓๕/๒๑๖ (ก) หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ถึงนายกรัฐมนตรี ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ เรื่อง การขอปรับปรุงดินแดนกับอินโดจีน

๒ เรื่องเดียวกัน.

๑. นายนาวาอากาศเอก พระศิลาปลัศตราคม หัวหน้าคณะผู้แทน
๒. หลวงสิทธิสยามการ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
๓. นายนาวาเอก หลวงสำแดง-พิชชาโชติ
๔. นายวณิช ปานะนนท์
๕. นายพันเอก หลวงยอคออวฐ
๖. นายนาวาอากาศเอก หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์เล็ก
๗. นายทวี ตะเวทีกุล (ทำหน้าที่เลขานุการด้วย)
๘. นายพันตรีเนตร์ เขมะโยธิน^๑

คณะผู้แทนฝ่ายไทยที่จะไปทำความตกลงสงบศึกกับอินโดจีนที่ไซ่ง่อน ได้ ออกเดินทางจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯ โดยเครื่องบินผู้ปู้น เมื่อ ๒๕ มกราคม ๑๙๔๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ไปถึงไซ่ง่อนเวลา ๑๖.๐๐ น. วันเดียวกัน เมื่อไปถึง ได้เริ่มประชุมกันในวันนั้นเวลา ๑๘.๐๐ น. บนเรือลาดตระเวนนาโตรี (Natori) ของผู้ปู้นซึ่งจอดอยู่ที่ท่าเมืองไซ่ง่อน โดยผู้ปู้นได้เชิญผู้แทนฝ่ายไทย และฝ่ายฝรั่งเศส ไปเพื่อรับข้อเสนอของรัฐบาลผู้ปู้น เกี่ยวกับการพักรบให้ไปพิจารณา เสนอหาคำตอบภายในวันที่ ๓๐ มกราคม ก่อนเวลา ๑๒.๐๐ น.^๒ ในการประชุมครั้งนี้มีผู้แทน

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ กองบรรณสาร, กต. น.๘. 3.4 หนังสือจากคณะผู้แทนรัฐบาล ที่ไป ทำการเจรจาพักรบที่ไซ่ง่อน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ เรื่อง เสนอรายงานการประชุมพักรบ, ความตกลงพักรบและ โปรโตโคล

ฝ่ายไทย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ประชุมร่วมกัน

ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสที่เข้าร่วมประชุมมีดังนี้ คือ

๑. นายจอร์จ กอทีเย
(George Cautier) President Général
& Directeur de Cabinet
du Gouverneur Général
ผู้สำเร็จราชการแห่งอินโดจีน เป็น
หัวหน้าคณะผู้แทน
๒. นายมันโตวานี
(Mantovani) อธิบดีหัวหน้าคณะผู้แทนฝรั่งเศส
ที่อินโดจีน (Directeur au
Gouvernement Général)
ผู้แทน
๓. นายนาวาเอก จวง
(Capitaine Jouan) เลขาธิการฝ่ายการทหารของผู้สำเร็จ
ราชการ (Chef du Cabinet
Militaire du Gouverneur Général)
ผู้แทน
๔. นายพันโท อัลเลสซังดรี
(Allessandri) เสนาธิการกองทหารสูงสุดอินโดจีน
(Chef d'Etat-Major du
Général Commandement
Superieur)
ผู้แทน
๕. นายนาวาอากาศตรีเปลีส์
(Pelisse) แห่งกองทัพอากาศ ผู้แทน

“แฟ้มเดียวกัน” รายงานการเจรจาและลงนามในข้อตกลงพักรบระหว่าง
ไทย-อินโดจีน” หน้า ๒.

ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่น มี

๑. นายพลสุมิตะ (Sumita)	หัวหน้าคณะ	ผู้แทน
๒. นายนาวาเอกโทริโงะ (Torigoe)		ผู้แทน
๓. นายมินโนคา (Minoda)		ผู้แทน
๔. นายพันเอกทามูระ (Tamura)		ผู้แทน
๕. นายนาวาเอกชูโงะ		ผู้แทน*

ในการเจรจาข้อตกลงพักรบนี้ คณะผู้แทนไทยและฝรั่งเศสมิได้เจรจากันโดยตรง ฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ไกลเกลี่ยไคร่างข้อตกลงไว้ล่วงหน้าแล้ว ได้ใช้วิธีสอบถามความเห็นของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย เมื่อมีการขัดแย้งกันในข้อใด ก็มีการต่อรองกันโดยผ่านทางคณะผู้แทนของแต่ละฝ่าย ผู้แทนญี่ปุ่นที่มาติดต่อกับผู้แทนไทยในการนี้

คือ นายพันเอก ทามูระ นายนาวาเอกโทริโงะ นายนาวาเอกชูโงะ^๒

การเจรจาต่อรองระหว่างคณะผู้แทนทั้งสามประเทศ ดำเนินไปตลอดวันที่ ๓๐ ซึ่งเป็นวันที่ญี่ปุ่นกำหนดให้ส่งคำตอบ แต่เนื่องจากการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง เกี่ยวกับการถอนทหารจากเขตยึดครองของแต่ละฝ่ายซึ่งไม่อาจตกลงกันได้ การเจรจาจึงต้องเลื่อนไปอีก ๑ วัน จนกระทั่งถึงวันที่ ๓๑ มกราคม ๑๙๔๐ เวลา ๑๕.๐๐ น. จึงได้มีการลงนามในความตกลงพักรบซึ่งกำหนดว่าจะสิ้นสุดลงในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑ อันเป็นเวลาที่ยังหวังไว้ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นที่โตเกียวจะ

* เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓ - ๑๔. และ เนตร เขมะโยธิน (พล.อ.)

ชีวิตนายพล (เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๐), หน้า ๑๑๑.

ทว่าการไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทเกี่ยวกับดินแดนโคโลราโด

สัญญาพักรบมีสาระสำคัญดังนี้

๑. ให้กองทัพบกของแต่ละฝ่ายถอยออกไป ๑๐ กิโลเมตร จากที่มั่นอันแท้จริงของตน เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๑๘๔๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. (เวลาที่องค์อันเป็นวันเริ่มการพักรบ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการปะทะกันด้วยกำลังอาวุธ คงยึดอยู่ในแนวตั้งแต่คานไพลินขึ้นไปจนถึงแคว้นหลวงพระบาง ในแนวและจุดดังนี้
 - คานจันทบุรี บ้านบ่อตั้งสูง บ้านกุ่มเวียงกรม จุดทิศตะวันตกที่บ้านคง ๓๐ กิโลเมตร บ้านวังสมัค ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เมืองศรีโสภณ
 - คานปราจีนบุรี ต่อจากบ้านวังสมัค คงถือแนวที่กำลังส่วนใหญ่ของกองทัพบูรพาธิบดีอยู่ ระหว่างบ้านสำโรง กันคัล กับบ้านสวายจิก
 - คานบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ จากบ้านสวายจิกตรงไปยังเขตแดนบริเวณระดมเบง และแนวคัตตรงไปยังเขตแดนทิศเหนือบ้านอำบิล แล้วหักแนวตรงไปยังบ้านสำโรง (เหนือจกัล) จากบ้านสำโรงไปจดเขตแดนทิศเหนือบ้านอัลลองเวง
 - ต่อจากนั้นแนวขนานอันล่องเวง เจียมกะสานไปจนจดเขตแดนทิศเหนือเจียมกะสาน
 - คานอุบลราชธานี จากช่องเปรี๊ยะจำบัก เป็นแนวตรงไปจดมูลป่าโมกข์ ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งขวาแม่น้ำโขง จากมูลป่าโมกข์ถอยลงมาแม่น้ำโขงเป็นเขตจนจดแม่น้ำปุยในแคว้นหลวงพระบาง แล้วถอยแม่น้ำปุยเป็นแนวมาจดเขตแดนไทย ในจังหวัดคันทวน
๒. ในทางทะเล จะมีเส้นแบ่งเขต ซึ่งเรือรบของประเทศที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายไม่อาจล่วงล้ำเข้าไปได้
๓. ในทางอากาศ จะมีเส้นแบ่งเขต ซึ่งเครื่องบินทหารของแต่ละฝ่ายไม่อาจบินล่วงล้ำเข้าไปได้

๔. การถอยของกองทัพบกของแต่ละฝ่าย จะต้องกระทำให้เสร็จสิ้นภายใน ๗๒ ชั่วโมง นับตั้งแต่เวลาที่ไคลงนามในข้อตกลงพักรบนี้

๕. ข้อตกลงพักรบมีกำหนด ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม ๑๙๔๑ เป็นต้นไป ในระหว่างกำหนดเวลานี้ รัฐบาลของประเทศที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายจะไคลงผู้แทนไปเจรจาทำสัญญาจะจับข้อพิพาทโดยเค็ดชาตที่กรุงโคเกียว

ถ้าการเจรจาไม่เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด ก็อาจให้ยืดเวลาต่อไปได้ โดยความยินยอมของรัฐบาลไทย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น

๖. ข้อ ๓ และ ข้อ ๔ ของข้อตกลงนี้มีบัญญัติว่าทั้งรัฐบาลไทยและอินโดจีน ตกลงยินยอมให้ผู้แทนญี่ปุ่น เข้ามาควบคุมการปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการพักรบ และรัฐบาลของประเทศทั้งสอง จะได้ให้ความสะดวกที่จำเป็นทุกอย่างแก่ผู้แทนญี่ปุ่นในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ทำการควบคุมการพักรบ*

บทบัญญัติทั้ง ๒ ข้อนี้ เท่ากับเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในทางการทหารกับประเทศทั้งสองได้อย่างเต็มที่ และโดยเปิดเผย ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อมีการลงนามกันที่ไซ่ง่อนแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นไคลงเรือพิฆาต ๑ ลำ เข้ามาประจำที่กรุงเทพฯ อ้างว่าเข้ามาเพื่อการสื่อสารระหว่างสถานอัครราชทูตญี่ปุ่นที่กรุงเทพฯ กับเรือรบที่ไซ่ง่อน และระหว่างกรุงเทพฯ กับประเทศญี่ปุ่นเป็นพิเศษ^๒

ศูนย์วิทยุทรพยากร

* กองบรรณสาร, กค, N.C. 3.4 ข้อตกลง ว่าด้วยการพักรบระหว่างอินโดจีนฝรั่งเศสและประเทศไทย

^๒ กองโฆษณาการงานฉลองฯ, เล่มเดิม, หน้า ๑๔๔. "ข่าวราชการ" เรื่อง รัฐบาลญี่ปุ่นส่งเรือพิฆาต ๑ ลำ มาประจำกรุงเทพฯ เพื่อสื่อสารการไกลเกลี่ยสงบศึก ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑.

การเจรจาระงับข้อพิพาทที่โตเกียว

ภายหลังจากการประชุมเพื่อพักรบที่กรุงโซ่งอนแล้ว ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ และ ๕ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑ รัฐบาลไคส่งผู้แทนอีกคณะหนึ่ง มีพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนไปยังโตเกียว เพื่อเจรจาทำสัญญาสันติภาพ และปรับปรุงเขตแดน คณะผู้แทนไทยชุดแรก มีพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร นายนาวาอากาศเอก พระศิลาปศุกรรม นายวณิช ปานะนนท์ และนายทวี ตะเวทีกุล เดินทางไปถึงโตเกียวเมื่อวันที่ ๕ และคณะผู้แทนที่เหลืออีก ๑๑ คนไปถึงโตเกียวในวันรุ่งขึ้น คณะผู้แทนจากประเทศไทยพักอยู่ที่โรงแรมอิมพีเรียล หน้าพระบรมมหาราชวังในกรุงโตเกียว เช่นเดียวกับผู้แทนจากอินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางไปถึงในเวลาใกล้เคียงกัน

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงบันทึกถึงภารกิจที่พระองค์ต้องทรงกระทำในฐานะเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนจากรัฐบาลไทยไว้ว่า

"ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งให้เรียกกองดินแดนที่เสียแก่ฝรั่งเศสไปกลับคืนมาทั้งหมด คือทั้งลาวและเขมร ซึ่งก็แสดงให้เห็นอยู่แล้วว่า ภารกิจของข้าพเจ้ายากลำบากเพียงไร แต่ในทางส่วนตัว ทานนายกุ รัฐมนตรี (ขณะนั้น) พล.ต. ป.พิบูลสงคราม ได้กระซิบบอกข้าพเจ้าว่า ที่ต้องออกคำสั่งเช่นนั้นก็ เพราะมุขมนตรีเรียกกอง แคนทานทราบดีว่าในการรบพุ่งนั้น เราเป็นแต่โคเปรีียบ มีโคมีรัยชนะ เดกซาก ที่จะไปเรียกกองเอาดินแดนคืนมาทั้งหมดได้ ฉะนั้น ภารกิจของข้าพเจ้าก็คือ เอาคืนมาโดยมากที่สุด

๑ สสร. ๓๕/๒๑๖ (ก.) สำเนาหนังสือจากอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ เรื่อง ผู้แทนประเทศไทยเดินทางไปเข้าร่วมการประชุมระงับข้อพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส

ที่จะเป็นไปได้ ด้วยความช่วยเหลือของญี่ปุ่น แต่ก็
 คงไม่เสียอำนาจอธิปไตยให้แก่ญี่ปุ่น ในเรื่องวงศ์
 ไพบูลย์รวมกัน ทานนายกาจะโตะเสนาธิการทหาร
 และเสนาธิการ ๓ กองทัพ ไปกับข้าพเจ้าเพื่อเขา
 จะโคเห็นใจในความยากลำบากแห่งการเจรจาทุก
 ชั้นไป"^๑

นายมัทสึโอกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นได้
 ก่อนรับผู้แทนมีอำนาจเต็มทั้ง ๓ คน ของฝ่ายไทย และโคแจ้งให้ทราบเมื่อวันที่ ๖
 กุมภาพันธ์ เวลา ๑๒.๔๕ น. ถึงวิธีดำเนินการเจรจาว่าจะให้คณะผู้แทนทั้ง ๒ ฝ่าย
 เจรจาระหว่างกันเป็นเวลา ๒ วัน ซึ่งจะเริ่มลงมือในบ่ายวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ แต่ใน
 กรณีที่ไม่เป็นที่ตกลงกัน ญี่ปุ่นจะเสนอทางแก้ไข และให้เวลาอีก ๒ หรือ ๓ วัน
 เพื่อให้เสนอต่อรัฐบาลของแต่ละฝ่ายเพื่อขอคำสั่ง และเขาหวังว่าเรื่องนี้จะตกลงกัน
 ได้ภายใน ๑ สัปดาห์หรือ ๑๐ วัน เพราะเห็นว่าการตกลงกันโดยเร็วนั้นเป็นสิ่งพึง
 ประารถนา โดยคำนึงถึงท่าทีของอนุภาพฝ่ายที่สาม (อังกฤษและสหรัฐอเมริกา)
 มีกำลังเฝ้ามองอยู่

ในการพบปะกันครั้งนี้ ผู้แทนฝ่ายไทยโคแจ้งให้นายมัทสึโอกะทราบว่า
 ขอเสนอซึ่งญี่ปุ่นจะเสนอในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้น อย่างน้อยต้องให้ประเทศไทย
 ไล่อินแดน ที่เสียไปตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๓ (ร.ศ. ๑๑๒) คืนกลับมา มิฉะนั้นรัฐบาลไทย
 และประชาชนชาวไทย จะยอมรับข้อเสนอว่าเป็นทางแก้มืดมืด เป็นที่พอใจหรือ

^๑พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ "อนุสัญญาสันติภาพ
 พ.ศ. ๒๔๘๔" สราญรมย์ (๑๐ กุมภาพันธ์) สโมสรสราญรมย์, ๒๕๑๖, หน้า ๒.

^๒กองบรรณสาร, กต. N.C. 3.4 คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน
 ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๑๓/๒๔๘๔ วันที่กระทรวงการ
 ต่างประเทศ เมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

ถาวรไม่ได้* มัคสุโอเกะตอบว่าเฉพาะตัวเขานั้น มีความเห็นนอกเหนือใจในคำเรียกร้องของไทย แต่โดยที่ประเทศตะวันตกกำลังเฝ้าติดตามเหตุการณ์อยู่อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ในขณะนั้นฝรั่งเศสอยู่ในฐานะลำบากทางการเมืองและการทหาร เพราะฉะนั้นญี่ปุ่นจะตั้งคำถามการไกล่เกลี่ยอย่างยุติธรรม และคำนึงถึงเกียรติยศของทั้งฝรั่งเศสและประเทศไทยด้วย^๒ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นเองก็อยู่ในฐานะที่ลำบากในอันที่จะไกล่เกลี่ยให้ได้ประโยชน์อย่างที่ท่านหวัง และให้เป็นที่พอใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย การเจรจาในระยะต่อมา ใค้พิสูจน์ให้เห็นว่า การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทครั้งนี้ เป็นเรื่องที่ยากไม่ใช่น้อยสำหรับญี่ปุ่น ซึ่งหวังจะใช้ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย เป็นบันไดที่จะส่งเสริมฐานะทางการเมืองของตน

การประชุมเพื่อหาทางระงับข้อพิพาท

การประชุมทางราชการ ซึ่งเป็นการเปิดประชุมใหญ่ โดยมีผู้แทนทั้งสามฝ่าย เข้าร่วมประชุมพร้อมกัน เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๖.๐๐ น. ณ ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ในการนี้นายมัคสุโอเกะผู้เป็นประธาน ได้กล่าวสุนทรพจน์ ย้ำถึงความสำคัญของการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ ที่จะมิยลต่อความมั่นคงปลอดภัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกว่า

"ข้าพเจ้าเชื่อมั่นอย่างจริงใจว่า การสร้างเขตวงศ์
ไพบูลย์ร่วมกัน (a Sphere of Common Prosperity)
ตลอดทั่วเอเชียตะวันออกนี้ ไม่ใช่เป็นเพียงนโยบาย
ของประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น แต่เป็นความจำเป็นทาง
ประวัติศาสตร์ตามวิถีพฤติกรรมของโลก... ด้วยความ

* เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

มุ่งหวังดังกล่าว ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่า เป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวด ที่จะต้องมีความปลอดภัย และมั่นคงในส่วนของเอเชียตะวันออก ทั้งนี้ เมื่อเกิดกรณีพิพาทเรื่องพรมแดนขึ้น ระหว่างไทยและ ฝรั่งเศสเมื่อปีที่แล้ว ข้าพเจ้าหวังอย่างจริงใจว่า กรณีพิพาททั้งมวลอาจตกลงไถ่ความยุติธรรมแก่กัน และเมื่อเหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นต้องรบพุ่งกัน รัฐบาลญี่ปุ่นพิจารณาเห็นว่า นั้นจะไม่ใช่สิ่งอันพึงปรารถนา ต่อผลนโยบายของ เอเชียตะวันออกทั้งหมด หากปล่อยให้เหตุการณ์ดังกล่าว เป็นนานต่อไป ทั้งนี้ญี่ปุ่นจึงโศกเศร้าใจ ขอเขาเป็นผู้ไกลเกลี่ยในกรณีพิพาทระหว่างประเทศทั้งสอง"

ในวันแรกนี้ ยังมีได้เริ่มการเจรจากันอย่างโต เพียงแต่ให้ประธานในที่ ประชุม กล่าวสุนทรพจน์เปิดการเจรจา และหัวหน้าผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสและไทยกล่าว ตอบและแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจกันในบรรดาผู้แทนจากประเทศทั้งสาม นอกจากนี้ ผู้แทนฝ่ายไทยทั้ง ๑๗ คน ที่ปรากฏนามข้างต้นแล้ว ก็มีผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสนำโดย นายอาร์แซน อองรี อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำโตเกียว และ นายเรอเน โรแบง หัวหน้าคณะผู้แทนฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ในระหว่างการเจรจาเรื่องเศรษฐกิจอยู่กับรัฐบาล ญี่ปุ่นที่โตเกียว ทั้งสองคนนี้ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้แทนมีอำนาจเต็มฝ่ายฝรั่งเศส นอกจากนี้ก็มีผู้แทนอื่น ๆ อีก ได้แก่ นายยอร์จ โกลิเออร์ นายจอง บริองวาล (Jean Vrionval) เลขาธิการสถานอัครราชทูตฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ นายเอ็ดมัน กิอูฟ (Edmond Giouves) อธิบดีกรมการเมืองอินโดจีน นาวาโท ปิแอร์ เพลตีเออร์ (Lieutenant Pierre Pelletier) แห่งราชนาวีฝรั่งเศส นายเกสตัน บาร์โรลต์ (Gaston Barroult) นายมอริส มีโกเชล (Maurice Michaudel) และ นายอังควาน เจย์ (Antoine Jay) แห่งกระทรวงมหาดไทยอินโดจีน และ

* สสร. ๓๕/๒๑๖ (ค.) เรื่องเดิม, และ กองบรรณสาร, กต. N.C. 3.6
หนังสือพิมพ์คัด Japan Times and Advertiser, Saturday, Feb., 8, 1941⁴

นายพรองซีส์ เดอโปแลง (Francisque Le Poulain) แห่งกรมการค้า
อินโดจีน*

ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่น นำโดย นายมัตสึโอะ และเอกอัครราชทูตพิเศษ
มัตสึมิยะ จุน (Special Ambassador Matsumiya Jun) และผู้แทนอื่น ๆ
จากกระทรวงการต่างประเทศและผู้แทนฝ่ายทหารอีก ๒๒ คน ผู้แทนที่สำคัญจาก
กระทรวงการต่างประเทศได้แก่ นายมัตสึโมโตะ ชุนนิจิ (Matsumoto Schun'ichi)
อธิบดีกรมสนธิสัญญา และนายไซโต โอโตจิ (Saito Otoji) อธิบดีกรมทะเลใต้
(Head of the South Sea Bureau) ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย
โดยเฉพาะ ส่วนผู้แทนฝ่ายทหาร มีบุคคลสำคัญ ๆ ได้แก่ นายพลมูโตะ อากิรา
(Major general Muto Akira) แห่งกระทรวงกลาโหม เป็นผู้แทนฝ่ายกองทัพบก
ผู้แทนฝ่ายทหารเรือ ได้แก่ นายพลเรือโอะกะ ทากะซุมิ (Rear Admiral Oka Takasumi)
อธิบดีกรมกิจการราชนาวี (Chief of the Naval Military Affairs Bureau)
เป็นต้น^๒

การไกล่เกลี่ยอย่างไม่เป็นทางการ เริ่มทำกันอย่างจริงจัง ในวันที่ ๘
กุมภาพันธ์ เวลา ๑๕.๐๐ น. ณ บ้านพักรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ญี่ปุ่น โดยมีเอกอัครราชทูตมัตสึมิยะ ผู้แทนที่สองของญี่ปุ่นเป็นประธาน ในการ
ประชุมครั้งนี้ หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยได้อ่านบันทึกข้อที่ประชุม กล่าวถึงประวัติ
ดินแดนที่ไทยต้องเสียให้แก่ฝรั่งเศสในแต่ละครั้ง และรัฐบาลไทยคิดว่าจะตกลงกัน
ได้ควยดี จึงได้ขอปรับปรุงเขตแดนกันใหม่ แต่ฝรั่งเศสได้ไขก่าลังกับไทยก่อน
นอกจากนี้ยังได้พูดถึงประโยชน์ และสิทธิของคนเชื้อสายไทย ที่อยู่ในปกครองของ
ฝรั่งเศส ซึ่งได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกันกับชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมและว่าหาก

* กองบรรณาธิการ, กค. N.C. 3.6 หนังสือพิมพ์ตัด Japan Times and
Advertiser, Saturday, Feb., 8, 1941.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

คนพื้นเมืองเหล่านี้มาอยู่กับคนไทย ทุกอย่างก็จะเสมอภาค ฉะนั้นเพื่อเห็นแก่สันติภาพ ฝรั่งเศสควรจะคืนดินแดนที่ได้ไปจากไทยทั้งหมดให้แก่ไทย^๑ แต่

"เมื่อผู้แทนฝรั่งเศสได้รับทราบข้อเรียกร้องของฝ่ายไทย แล้วถึงกับเหงื่อตก และกล่าวต่อที่ประชุมว่า ข้อเรียกร้องของไทยนั้น เหมือนลูกระเบิดตกลงที่กลางที่ประชุม ซึ่งหมายความว่า เป็นข้อเรียกร้องที่มากมาย จนฝ่ายฝรั่งเศสไม่สามารถจะยอมให้ได้"^๒

ด้วยเหตุนี้ ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสจึงปฏิเสธไม่ยอมรับข้อเรียกร้องทั้งหมดของไทยเป็นมูลฐานในการเจรจา โทษให้เหตุผลว่า เมื่อฝรั่งเศสยอมรับข้อเสนอเข้าเป็นผู้ไกลเกลี่ยของญี่ปุ่นนั้น ฝรั่งเศสเข้าใจว่า ไทยจะขอปรับปรุงเฉพาะเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง โดยถือร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ ตามหลักเขตแดนตามธรรมชาติ และตามกฎหมายระหว่างประเทศเท่านั้น จึงได้ตกลงให้รัฐบาลญี่ปุ่นไกลเกลี่ย และขอให้ฝ่ายไทยพิจารณา เฉพาะดินแดนที่กล่าวถึงนี้ซึ่งหมายถึง ดินแดนบนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตอนที่อยู่ตรงกันข้ามกับหลวงพระบางและปากเซเท่านั้น หากไทยยังยืนยันตามมั่นที่กักกล่าวแล้ว ฝรั่งเศสก็จำต้องขอปฏิเสธในอันที่จะตกลงด้วย^๓ เป็นอันว่าการเจรจากันในวันแรกนี้ไม่อาจตกลงกันได้แม้ในหลักการแห่งมูลฐานเรื่องที่จะเจรจา

^๑ กองบรรณสาร, กค. N.C. 3.6 Telegram N. 3/84 from H.H. The Chief Thai Plenipotentiary to H.E. The Minister of Foreign Affairs, Received 9 th Feb. 1941.

^๒ เนตร เขมะโยธิน, เรื่องเกิม, หน้า ๑๓๓.

^๓ สลร. ๓๕/๒๑๖ (ค.) รายงานการพิจารณาสอบสวนผู้คดีขอความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรของรัฐบาล ในเรื่องอนุสัญญาสันติภาพ ระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส หน้า ๒.

เมื่อความเห็นระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและฝ่ายฝรั่งเศสแตกต่างกันมาก
เช่นนี้ นายมีตุสมิยะ จึงได้เข้าเฝ้าหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในเย็นวันเดียวกันนั้น
(เวลา ๑๘.๐๐ น.) ขอร้องให้ไทยลดข้อเรียกร้องลงบ้าง พร้อมกับชี้แจงว่า
แม่ผู้ปุ่นอยากช่วยเหลือไทยให้โตกินแคนคืน แต่ผู้ปุ่นก็จำเป็นต้องคำนึงถึงความ
สัมพันธ์กับอินโดจีนด้วย โดยเฉพาะ ความตกลงร่วมมือกันทางเศรษฐกิจที่เพิ่ง
กระทำเสร็จไป เพราะในขณะนั้น ผู้ปุ่นยังต้องอาศัยวัตถุดิบบางอย่าง เช่น ข้าว
ถ่านหิน ถั่ว และยางจากอินโดจีน ผู้ปุ่นจึงไม่อาจบังคับฝรั่งเศสจนเกินไป ดังนั้น
เพื่อให้การเจรจาดำเนินไปได้โดยรวดเร็ว เพราะประเทศที่สามกำลังเฝ้ามองอยู่
เมื่อฝรั่งเศสไม่สามารถรับพิจารณาข้อเรียกร้องของไทยนอกเหนือจากข้อที่เรียกร้อง
ไว้แต่เดิม เกี่ยวกับกินแคน ๒ ตอนทางฝั่งขวาครั้งนี้ ไทยควรจะผ่อนปรนข้อเสนอลง
เสียบ้าง^๑

ในการประชุมวันต่อมา ผู้แทนฝ่ายไทยยื่นข้อเสนอลงใหม่ แต่แทนที่จะเรียก
ร้องเอากินแคนที่เสียไปในคราวเดียวกันพร้อม ๆ กันอย่างวันก่อน ก็เปลี่ยนเป็น
เรียกร้องกินแคนที่เสียไปแต่ละครั้ง คือ กินแคนที่เสียไปตามอนุสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๘
สนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๗ สนธิสัญญา ค.ศ. ๑๘๙๓ และสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๘๖๗ แต่
ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสยืนยันว่า ข้อเสนอนี้ก็เหมือนกับข้อเสนอก่อนที่ไทยเสนอไปแล้ว
เมื่อวันก่อน คือสรุปแล้ว ฝรั่งเศสต้องคืนกินแคนทั้งหมดให้แก่ประเทศไทย และชี้แจง
ว่า เขามีอำนาจที่จะเจรจาได้เฉพาะปัญหาเรื่องน้ำลึก และเรื่องกินแคน ๒ ขึ้น
บนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเท่านั้น หากจะเจรจาเรื่องกินแคนทั้งหมดแล้ว ผู้แทน
จำเป็นจะต้องติดต่อไปยังรัฐบาลฝรั่งเศสที่วชิชีก่อน ซึ่งจะทำให้เสียเวลามาก เนื่อง
จากการโทรเลขติดต่อในยามสงครามเช่นนี้ ไม่อาจทำได้ง่ายในเวลาปกติ ซึ่ง
กว่าจะโทรเลขโต้ตอบกันได้ อาจต้องใช้เวลาลงถึง ๘ วัน^๒

^๑ กองบรรณสาร, กต. ศ.๖. 3.6 บันทึกหัวหน้าคณะผู้แทน ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ และ ๖/๘๔ รับเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

^๒ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

การเจรจาใน ๒ วันแรก ไม่มีผลคืบหน้าแต่อย่างใด ในเมื่อทั้งไทยและฝ่ายฝรั่งเศส ต่างยืนยันความตั้งใจ ที่จะไม่ลดข้อให้แก่กัน เมื่อการประชุมร่วมกันไม่มีที่ท่าว่าจะตกลงกันได้ ผู้มีอำนาจได้เปลี่ยนวิธีดำเนินการเจรจาใหม่ โดยจัดให้มีการประชุมแยกกันแต่ละฝ่าย โดยมีผู้แทนผู้หนึ่งเป็นตัวแทนติดต่อกันระหว่างผู้แทนจากคูกรณี และให้เวลาแก่ผู้แทนทั้ง ๒ ฝ่าย ติดต่อกันหรือไปยังรัฐบาลของตนต่อไป หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยได้ส่งโทรเลขหาหรือมายังรัฐบาลที่กรุงเทพฯ และได้ติดต่อกันตลอดเวลา การประชุมแยกกันนี้ กระทำกันในห้องพักของแต่ละฝ่ายในโรงแรมอิมพีเรียล โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๕ นั้นเอง นายมัทศุมิยะ หัวหน้าคณะผู้แทนญี่ปุ่น ได้เสนอแผนการไกล่เกลี่ยต่อหัวหน้าผู้แทนฝ่ายไทย โดยชี้แจงว่าเป็นแผนการที่เขาคิดเป็นส่วนตัว ยังมีได้หาหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ขอให้ประเทศไทยได้รับคืนดินแดนที่เสียไปใน ค.ศ. ๑๙๐๔ (ดินแดนตรงข้ามหลวงพระบางและปากเซ) และ ค.ศ. ๑๙๐๗ (เสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ) และให้สงวนสิทธิเกี่ยวกับแคว้นลาว และกัมพูชาไว้ได้ ผู้มีอำนาจให้คำมั่นเป็นความลับไว้ว่า แคว้นลาวควรรวมเข้าอยู่ในอาณาจักรไทย และกัมพูชาก็ควรเป็นรัฐอารักขาของไทย และเมื่อถึงเวลาอันควร ผู้มีอำนาจจะสนับสนุนให้ดินแดน ๒ แคว้นนี้คืนมาเป็นของไทย แต่ในเวลานี้ขอให้ไทยลดข้อเรียกร้องลงบ้าง เพราะหากจะยืนยันอย่างเดิมแล้ว การเจรจាន่าจะไม่มีทางสำเร็จลงได้ หากไทยยินยอมตามที่ญี่ปุ่นเสนอมาแล้ว ญี่ปุ่นยังมีทางจะบังคับฝรั่งเศสให้ยินยอมตามได้ แต่หัวหน้าคณะผู้แทนไทยยืนยันว่า ไทยอาจประนีประนอมได้มากที่สุดก็คือต้องยืนยันให้ไทยได้คืนแดนที่เสียไปในปี ๑๘๙๓ คือ ดินแดนลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงด้วย^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

การบีบเวลาพักรบครั้งแรก

ในระหว่างที่การเจรจากำลังดำเนินอยู่นั้น ทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างยื่นประท้วงไปยังผู้ไกล่เกลี่ยถึงการละเมิดสัญญาพักรบ ที่ไค้ทำกันไว้ที่ไซ่ง่อน ซึ่งทำให้ผู้บัญชาการในฐานะลำบากมาก เพราะผู้แทนฝรั่งเศสได้ประท้วงไปว่า คราวใดที่ยังมีการรุกรานอยู่ คณะผู้แทนฝรั่งเศสจะไม่ยอมเจรจากับผู้แทนฝ่ายไทย^๑ การเจรจาจึงยังคงอยู่ที่การประท้วง ทำให้ไม่อาจตกลงกันได้อย่างที่ผู้บัญชา^๒

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ นายมัตสุมิยะ ได้แจ้งแก่ผู้แทนฝ่ายไทยว่า ไค้เจ็ญ นายโรแบง ผู้แทนฝรั่งเศสมาพูดแล้วว่าฝ่ายไทยได้ยื่นคำขอที่ถูกต้องแล้ว ฝรั่งเศสน่าจะยื่นบันทึกลงจึงจะถูกระเบียบ ซึ่งเมื่อยื่นบันทึกลงแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรถือหัวข้ออะไรเป็นมูลฐานการเจรจา ทั้งสองฝ่ายก็ควรยอมรับ ในที่สุดนายโรแบงตกลงตามนั้น นายมัตสุมิยะจึงแจ้งแก่หัวหน้าคณะผู้แทนไทยว่า จะตกลงให้ถือสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๕ และ ๑๙๐๗ เป็นมูลฐานการเจรจา แต่จะสงวนสิทธิของไทยซึ่งมีอยู่เหนือกัมพูชาไว้ หมายความว่าผู้บัญชาการเองอย่างแจ่มชัดว่าจะช่วยให้ไทยไค้คืนแดนเขมรส่วนนี้ไว้ แต่ขอให้ไทยรอดูเหตุการณ์ต่อไป แล้วค่อยหาทางเรียกร้องเพิ่มเติมในภายหลัง^๓

หลังจากนายมัตสุมิยะไปเจรจากับฝ่ายฝรั่งเศสแล้ว จึงไค้กลับมาแจ้งแก่พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑ ว่าการที่จะให้ฝรั่งเศส

^๑ กองบรรณสาร, กต. น.ค. 3 : 4 คำแปล โทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๘/๒๔๔๔ วันที่กระทรวงการต่างประเทศ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔

^๒ กองบรรณสาร, กต. น.ค. 3 : 6 บันทึกหัวหน้าคณะผู้แทนไทย ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

คืนดินแดนลาวทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ไทยนั้น ดูจะเป็นไปไม่ได้เลยที่เดียว แม้ดินแดนเขมรที่ฝรั่งเศสได้ไปในปี ๑๙๐๔ และ ๑๙๐๗ ฝรั่งเศสก็ยังชักข้ออยู่ พร้อมทั้งขอให้หัวหน้าผู้แทนฝ่ายไทยบันทึกแสดงเหตุผลในการเรียกร้องคืนแดนที่เสียไปในปี ๑๙๐๔ และ ๑๙๐๗ คืน เพื่อจะได้ยื่นให้แก่ฝ่ายฝรั่งเศส หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยต่อรอง ขอให้ฝ่ายไทยคืนดินแดนที่เสียไปในปี ๑๘๙๓ (ร.ศ. ๑๑๒) คืนด้วย แต่นายมัทสุมิยะได้แสดงความคิดเห็นว่าวิธีเหมาะสมที่สุดในขณะนั้นคือ ขอให้ไทยจำกัดข้อเรียกร้องไว้อ่อน และให้รอจุดลของสงครามในยุโรป ซึ่งเขาหวังว่าเยอรมันคงจะชนะ และเมื่อนั้นญี่ปุ่นจะมีอำนาจจัดการอย่างเต็มที่ในเอเชียตะวันออก ซึ่งแน่นอนญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยคืนดินแดนลาวอย่างไม่มีที่สงสัย นายมัทสุมิยะยังได้ถามหัวหน้าคณะผู้แทนไทยต่อไปด้วยว่า ถ้าไทยได้รับคืนแดนเช่นนั้นแล้ว ไทยจะร่วมมือกับญี่ปุ่นเท่าที่ประเทศไทยจะไม่ตกอยู่ในฐานะอันยากลำบาก หรือไม่ และญี่ปุ่นจะให้คำมั่นเป็นการลับว่า จะคืนลาวและเขมรให้ ในเมื่อได้มีสันติภาพในยุโรปแล้ว ความตกลงลับเช่นนี้จะเจรจากันในระหว่างเขา กับพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ภายหลังที่การไกล่เกลี่ยได้เสร็จสิ้นไปแล้ว หัวหน้าคณะผู้แทนไทยตอบว่า ฝ่ายไทยยินดีที่จะร่วมมือด้วย แต่เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ควรจะหลีกเลี่ยงความยุ่งยากที่ไม่จำเป็นเสีย และพระองค์ยินดีที่ได้ทราบเจตนาของญี่ปุ่นว่า ความเข้าใจที่จะทำกันนั้น จะนำไปเท่าที่ประเทศไทยจะไม่ตกอยู่ในฐานะอันยากลำบาก คำตอบของหัวหน้าคณะผู้แทนไทยที่ได้แจ้งให้ญี่ปุ่นทราบ นับว่าเป็นการเหมาะสมแล้ว เพราะเหตุการณ์ของโลกในขณะนั้นมีแนวโน้มที่ทำให้เชื่อได้ว่าญี่ปุ่นจะมีอำนาจขึ้นมาในภูมิภาคนี้ รวมทั้งในวงการระหว่างประเทศด้วย ซึ่งทำให้ไทยจำเป็นต้องเอาใจญี่ปุ่นไว้

^๑ กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : 6 บันทึกหัวหน้าคณะผู้แทน ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔.
5

^๒ กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : 4 คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๑๕/๒๕๔๔ วันที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อ ๐๒.๐๐ น. ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔.

ญี่ปุ่นเสนอแผนการไกล่เกลี่ยอย่างเป็นทางการครั้งแรกและการปิดเวลาพักรบครั้งที่ ๒

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๗.๐๐ น. ได้มีการประชุมร่วมกันทั้ง ๓ ฝ่ายอีกครั้งหนึ่ง โดยมีนายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ญี่ปุ่นเป็นประธาน นายมัตสึโอกะได้แจ้งแก่ที่ประชุมว่า โดยที่ความเห็นของผู้เกี่ยวข้องทั้ง ๓ ฝ่ายห่างไกลกันมาก ญี่ปุ่นจึงขอเสนอแผนการไกล่เกลี่ยให้ผู้แทนคู่กรณีรับไปพิจารณา และยื่นคำตอบ "ตกลง" หรือ "ไม่ตกลง" (Yes or No) โดยไม่มีข้อความเป็นเชิงอธิบายเพิ่มเติมต่อผู้เป็นประธาน แต่มีได้กำหนดวันยื่นคำตอบแต่อย่างใด" ข้อเสนอของญี่ปุ่นมีดังนี้

๑. ให้ฝรั่งเศสคืนดินแดน ๒ จังหวัดบนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ตอนตรงกันข้ามกับหลวงพระบางและปากเซ ที่ไทยเสียไปตามสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๔ อันได้แก่ดินแดนที่ไทยเรียกร้องอย่างเป็นทางการครั้งแรก เพื่อขอปรับปรุงเส้นเขตแดนในเดือนกันยายน ๑๙๔๐

๒. ให้คืนจังหวัดพระตะบองทั้งหมด พื้นที่สองในสามของเสียมราฐ และหนึ่งในสามของกำปงธม อันได้แก่ดินแดนที่กองทัพไทยยึดไว้ได้ ซึ่งคิดเป็นเนื้อที่ประมาณ ๗๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร

๓. ไทยต้องจ่ายเงินให้ฝรั่งเศสเป็นจำนวน ๑๐ ล้านบาท (๒ ล้านเปี้ยสต์) เป็นค่าทดแทนที่ฝรั่งเศสจะคืนดินแดนที่กล่าวแล้วแต่ข้างต้นให้ไทย

๔. ให้ตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนด บั๊กบัน และปรับปรุงเส้นเขตแดนเท่าที่จำเป็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* กองบรรณสาร, กต.น.ค.3 : 4 คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทนถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ ๑๔.๐๐ น. ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ และ สสร.๓๕/๒๑๖ (ค.) สำเนาหนังสือจากอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียวถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการประชุมระงับข้อพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ๕ มีนาคม ๒๔๘๔.

๕. ญี่ปุ่นจะต้องมีอำนาจส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม และควบคุมในการตกลง ทำสนธิสัญญาสันติภาพและควบคุมการปฏิบัติงานตามข้อตกลง การตั้งแนวปลดทหาร และปัญหาอื่น ๆ ความข้อนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ญี่ปุ่นพยายามจะสร้างอิทธิพลของคนเหนือไทยและอินโดจีน*

ทั้งไทยและฝรั่งเศสคัดค้านข้อเสนอของญี่ปุ่นดังกล่าว ไทยอ้างว่า ดินแดนที่ไทยเรียกร่องคืนครั้งนี้ เคยเป็นของไทยมาก่อน และในขณะที่กำลังเจรจากันอยู่นั้น กองทัพไทยได้ยึดดินแดนนั้นไว้แล้วด้วย ฝรั่งเศสอ้างว่าไม่อาจยกดินแดน ที่ไทยเรียกร่องเป็นจำนวนมากมาย นอกจากดินแดนตรงกันข้ามกับหลวงพระบางและปากเซ ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจึงต่างแข็งแก่อุ้ไกลเกลี้ย แต่เพียงว่าจะพยายามติดต่อกับรัฐบาลของตน เกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป^๒

การที่ไทยและฝรั่งเศส ไม่ยอมรับข้อเสนอของญี่ปุ่นครั้งนี้ ทำให้ญี่ปุ่นวุ่นวายใจมาก เพราะการเจรจายังล่าช้าไปเท่าใด ญี่ปุ่นก็จะเสียประโยชน์มากขึ้น ในฐานะที่ไม่อาจดำเนินการได้อย่างที่หวัง ญี่ปุ่นเห็นว่าคำขอปฏิเสธของฝรั่งเศสดังกล่าว เป็นแผนการที่จะถ่วงเวลาเพื่อเตรียมทหารของตน นายมัตสุมิยะไคเง็งแก่ที่ประชุมเจ้าหน้าที่ฝ่ายญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑ ว่าถ้าหากฝรั่งเศสยืนยันไม่ยอมรับแผนการไกลเกลี้ยอีกต่อไป ญี่ปุ่นจำเป็นต้องขอให้เยอรมันบังคับฝรั่งเศส และถ้าหากไทยปฏิเสธก็จะต้องใช้วิธีการทางการทูต และหากยังไม่สำเร็จญี่ปุ่นก็จำเป็นต้องใช้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

* กองบรรณสาร, กต.น.ค.๓ : 4 คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ³ รับที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ เวลา ๑๔.๐๐ น. และ U.S. State Department, Foreign Relations..., 751 G. 92/270 Telegram from The Minister in Thailand (Grant) to the Secretary of state, Bangkok Feb. 25, 1941-3 p.m. Received, Feb. 25, 1941-9.25 a.m.

^๒ Flood, "Japan's Relations..." pp. 486-489

วิธีการทางการทูต และหากยังไม่สำเร็จญี่ปุ่นก็จำเป็นต้องใช้กำลังเช่นกัน^๑

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ไทยได้ยื่นคำตอบต่อรัฐบาลญี่ปุ่นว่า ถึงแม้ว่า คำเรียกร้องของไทยไม่ได้รับความพอใจก็ แต่เพื่อเห็นแก่สันติภาพระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยจึงยอมรับแผนการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น โดยมีเงื่อนไขว่า

๑. ให้ถักร่องน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง
๒. เพื่อความเป็นธรรม ขอให้ให้มีการจ่ายเงิน สำหรับการคืนดินแดน ให้แก่ประเทศไทย เพราะเหตุที่ดินแดนดังกล่าวเคยเป็นของไทยมาก่อน
๓. ให้คืนเสียมราฐ นครวัด และเกาะกงให้แก่ประเทศไทยด้วย
๔. ประเทศไทยสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องเอาลาวและเขมร ส่วนที่ยังคงเหลืออยู่นั้นได้ในเวลาสมควร ตามที่นายมัตสุมิยะ ผู้แทนที่สองของญี่ปุ่นได้เคย สัญญาไว้กับหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทย^๒

โดยที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ไม่ได้กำหนดวันที่จะให้ผู้แทนทั้งสองฝ่ายส่งคำตอบ ฝรั่งเศสจึงรื้อร่อเรื่อยมา จนหลังจากได้รับคำตอบจาก ฝ่ายไทยแล้ว นายมัตสุมิยะจึงแจ้งแก่หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยว่า จะไม่ยอมให้ฝรั่งเศส ถ่วงเวลาต่อไปอีก^๓

อีกสองวันต่อมา (๒๓ กุมภาพันธ์) ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งอาจได้รับความ กดดันจากรัฐบาลญี่ปุ่น ได้ยื่นคำตอบต่อผู้ไกล่เกลี่ยว่า ฝรั่งเศสได้ตกลงจะยอมคืนดินแดน

^๑Flood, "Japan's Relations..." p.491

^๒กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : ๔ คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๕๘/๒๔๔๔ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ เวลา ๔.๐๕ น.

^๓แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๓๓/๒๔๔๔ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ เวลา ๒๑.๐๐ น.

๒ ชั้นเท่านั้น แต่เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงโตเกียว เต็มใจที่จะยกคืนแค้นตามชอบชายแดนเขมรให้ โดยไม่มีความรู้สึกรุนแรงอย่างใดในเรื่องการใช้จ่ายเงิน^๑

อาจกล่าวได้ว่า การเจรจาครั้งนี้ ทั้งไทยและฝรั่งเศสไม่อาจยอมรับข้อเสนองานของญี่ปุ่น โดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อประโยชน์ของแต่ละฝ่ายได้ คู่พิพาททั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามรักษาสภาพประโยชน์ของตนไว้ให้มากที่สุด กล่าวคือฝ่ายหนึ่งต้องการไต่มามากที่สุด อีกฝ่ายหนึ่งต้องการเสียน้อยที่สุด หรือไม่ยอมเสียเลย ดังนั้นญี่ปุ่นจึงตกอยู่ในฐานะลำบากยากยิ่ง การไกลเกลี่ยไม่อาจสำเร็จลงได้อย่างที่ญี่ปุ่นหวัง ดังนั้นในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ หลังจากได้รับทราบคำตอบจากทั้งสองฝ่ายแล้ว ญี่ปุ่นจึงได้เสนอให้ยืดเวลาพักรบออกไปอีก ๑๐ วัน จากวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ ๗ มีนาคม เวลาเที่ยงวันของญี่ปุ่น (๑๐.๐๐ น. เวลากรุงเทพฯ) ญี่ปุ่นได้ประกาศว่าการพักรบครั้งที่ ๓ นี้จะเป็นการพักรบครั้งสุดท้าย เนื่องจากสถานการณ์ระหว่างประเทศผันผวนมาก จึงเป็นที่ตกลงกันว่า จะต้องให้การไกลเกลี่ยจบสิ้นกันไปโดยทันทีในกำหนดเวลาดังกล่าว^๒ นอกจากนี้ญี่ปุ่นเกรงว่า หากการเจรจาไม่อาจตกลงกันได้ และหากมีการพักรบกันต่อไปอีก ญี่ปุ่นก็จะเดือดร้อน เพราะจะทำให้ชาวและยางที่ญี่ปุ่นต้องการนั้น ส่งไปจากเขมรไม่ได้^๓

^๑ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๓๗/๒๔๔๔ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔.

^๒ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ๓๘/๔๔ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ เวลา ๑๗.๐๐ น. และโทรเลขที่ ๓๗/๒๔๔๔ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ และ

^๓ แฟ้มเดียวกัน, โทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ๒๒/๒๔๔๔ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ เวลา ๑๖.๕๔ น. (โทรเลขตอนที่ ๑)

การที่ต้องยึกเวลาพักรบออกไปอีก เพราะไม่อาจตกลงกันได้นั้น ไม่เพียงแต่รัฐบาลญี่ปุ่นเท่านั้นที่รอนใจ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย พลตรี ป.พิบูลสงครามเองก็กังวลอยู่ไม่น้อย ถึงกับโทรเลขสั่งการไปยังหัวหน้าคณะผู้แทนว่าขอให้รีบเจรจาให้เสร็จสิ้นและลงนามกันในสนธิสัญญาสันติภาพภายในเวลา ๑๐ วันนี้ด้วย เพราะกองทัพไทยขณะนั้นอยู่ในภาวะลำบากมาก เนื่องจากอากาศร้อยจึก อุณหภูมิถึง ๔๐ องศาเซ็นเซียส และขาดแคลนน้ำในดินแดนที่ยึดได้ นอกจากนี้ยังมีไข้ป่ามาเลเรียชุกชุม หากจะรบกันต่อไปอีกก็จะต้องเสียชีวิตทหารมากขึ้น และในเวลานั้นฝรั่งเศสได้ทำการขุดแปลงที่มั่น (trench) แข็งแรงทั่วไป การที่ฝรั่งเศสพยายามถ่วงเวลาในการเจรจาก็จะเป็นฝ่ายได้เปรียบ นอกจากนั้นไทยเกรงว่าฝรั่งเศสอาจได้อาวุธยุทโธปกรณ์จากอังกฤษและอเมริกาด้วย ซึ่งจะทำให้ฝรั่งเศสมีกำลังรบมากขึ้น

ญี่ปุ่นเสนอแผนการณีกอแลเกลี้ยฉับที่สอง

คำตอบจากทั้งสองฝ่าย แสดงถึงความล้มเหลวของแผนการกอแลเกลี้ยฉับแรก ญี่ปุ่นจึงได้เสนอแผนการกอแลเกลี้ยฉับที่ ๒ ในวันรุ่งขึ้นทันที (๒๒ กุมภาพันธ์) โดยได้นักประชุมกันเวลา ๑๗.๑๕ น. และให้ถือว่าแผนการกอแลเกลี้ยฉับนี้เป็นข้อเสนอสุดท้าย

โดยให้เวลาแก่ผู้แทนทั้งสองฝ่าย ยื่นคำตอบภายในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ และในการตอบครั้งนี้ ขอให้ตอบรับหรือไม่รับ (Yes or No) โดยปราศจากเงื่อนไขอย่างใด ข้อเสนอตั้งกล่าว มีข้อความดังนี้

*เพิ่มเติมเกี่ยวกับ โทรเลขจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงหัวหน้าคณะผู้แทน ที่ ๓๖/๒๔๔๔ ส่งเมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑ เวลา ๒๔.๐๐ น. และที่ ๓๘/๒๔๔๔ ส่งเมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑.

๑. ข้อที่ว่าควยกินแคนนั้นให้คงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือยืนยันตามแผนการไกล่เกลี่ยที่เสนอ เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์

๒. ข้อที่ว่าควยการจ่ายเงินนั้นได้ตัดออก แต่ทดแทนควยข้อใหม่ ว่าควยการจักให้กินแคน เขมรที่จะยกให้ไทยนั้นเป็นเขตปลอดการทหาร

๓. คนพื้นเมืองที่อยู่ในกินแคน ซึ่งยกให้ไทยนั้น ให้ได้รับการปฏิบัติเสมอเท่าเทียมกับคนไทย

จะเห็นได้ว่าแผนการไกล่เกลี่ยนี้ เป็นความตั้งใจของญี่ปุ่นที่จะประนีประนอมทั้งสองฝ่ายให้ตอบตกลงเสียโดยเร็ว ญี่ปุ่นได้แจ้งแก่ผู้แทนทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศสว่า ข้อเสนอเค็ดซาคันนี้เป็นคำวินิจฉัยของกองบัญชาการสูงสุดของญี่ปุ่น และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น ก็ได้รายงานเรื่องต่อสมเด็จพระจักรพรรดิแล้ว ขอให้ทั้งสองฝ่ายยอมรับข้อเสนอ เพื่อให้กิจอันนี้ลุล่วงไปโดยเร็ว^๒

นอกจากนี้ นายไซโต อธิบดีกรมทะเลใต้ ผู้ร่ายและเลขาธิการคณะผู้แทนญี่ปุ่นได้กล่าวเตือนผู้แทนทั้งสองฝ่ายว่า ข้อเสนอของคณะผู้ไกล่เกลี่ยอันสุดท้ายนี้ ทั้งสองฝ่ายต้องรับเอา มิฉะนั้นอาจจะเกิดเรื่องร้าย (Something terrible may happen)-^๓

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๗.๐๐ น. ผู้ไกล่เกลี่ยชาวญี่ปุ่นได้จัดให้หัวหน้าคณะผู้แทนไทย และนายโรแบง ผู้แทนคนที่สองของฝรั่งเศสได้พบสนทนากัน

^๑ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลข จากหัวหน้าคณะผู้แทน ๓๗/๒๔๔๔ รับเมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔ และ N.C.3 : 6 และการไกล่เกลี่ยสุดท้าย ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ กองบรรณสาร, กต. N.C.3 : 4 บันทึกการสนทนาระหว่างนายไซโต กับนายทวี ตะเวทิกุล ๒๓ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑ และคำแปลบันทึกหัวหน้าคณะผู้แทน ๒๔ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑.

ณ บ้านพักรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น หัวหน้าคณะผู้แทนไทย ได้แจ้งแก่ผู้แทนฝรั่งเศสว่า ไทยปรารถนาจะโคเสียมรัฐ ปราสาทนครวัด และ เกาะโซงในลำแม่น้ำโขง ตลอดจนดินแดนที่ปรากฏในแผนการใกล้เคียงของญี่ปุ่นคืนอย่างแท้จริง ดังนั้นแผนการใกล้เคียงสุดท้ายที่ญี่ปุ่นเสนอ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ นั้น จึงเป็นข้อที่ไทยยอมประนีประนอมใหม่มาแล้ว แต่นายโรแบงตอบว่า ฝรั่งเศสอาจยอมประนีประนอมได้เพียง การยอมยกดินแดนลาวบนฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ตรงข้าม หลวงพระบางและปากเซ) และดินแดนชายแดนกัมพูชา ด้านเหนือบริเวณทิวเขาพนมดง-เร็กให้แก่ไทยเท่านั้น* ดังนั้นความเห็นระหว่างผู้แทนทั้งสองฝ่ายจึงยังคงต่างกันมาก เนื่องจากดินแดนที่ฝรั่งเศสตกลงยกให้ไทยนั้นน้อยกว่าที่ไทยเรียกร้องมาก การพบปะกันครั้งนี้จึงไม่อาจทำให้การเจรจาตีหน้าไปแต่อย่างใด

ไทยและฝรั่งเศสตอบรับข้อเสนอสัญญญา

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ผู้แทนฝ่ายไทยได้ยื่นบันทึกตอบรับแผนการใกล้เคียง สุดท้ายของญี่ปุ่น^๒ แต่ฝรั่งเศสคัดค้านอย่างแข็งแรงต่อการยกดินแดนเขมร เฉพาะอย่างยิ่งพระตะบองให้แก่ไทย ผู้แทนฝรั่งเศสเห็นว่า การยกพระตะบองให้แก่ไทย นั้นเป็นการไม่ยุติธรรม เพราะฝรั่งเศสได้พัฒนาพระตะบองจนกลายเป็นจังหวัดที่ปลูกข้าว ได้มากที่สุด ในเขมร และจะเป็นการลบลู่เกียรติของฝรั่งเศสด้วย เพราะฉะนั้นฝรั่งเศส จึงพร้อมที่จะรบ แต่หาทำได้ ฝรั่งเศสก็อยากจะได้ยังมีให้เสียชีวิตเลือดเนื้อ และทรัพย์สินโดยไม่จำเป็น^๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* กองบรรณสาร, กต. น.ค. 3 : 6 บันทึกหัวหน้าคณะผู้แทน ๒๕ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑. 5

^๒ แฟ้มเดียวกัน, คำแปล สำเนาหนังสือตอบรับคำคอบมองฝ่ายไทย จาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ที่ ๒๖๘/๕๒ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑

^๓ กองบรรณสาร, กต. น.ค. 3 : 6 คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ที่ ๕๑/๒๔๔๔ รับเมื่อ ๒ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๐๒.๐๐ น. 6

๑. ฝรั่งเศสขอเอาดินแดนเล็กน้อยทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ที่อยู่ตรงข้ามกับหลวงพระบางไว้ เพราะเหตุว่าที่นั่นมีที่ฝั่งศพของบรรพบุรุษ ซึ่งพระมหากษัตริย์ลาวต้องไปสักการะทุก ๆ ปี

๒. ฝรั่งเศสขอเอาเกาะโขงในแม่น้ำโขง กับดินแดนเล็กน้อยทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงที่อยู่ตรงกันข้ามกับสิ่งตรงไว้

๓. ดินแดนทั้งหมดที่ยกให้ไทยนั้น ขอให้เป็นเขตปลอดการทหาร กับจะก่อให้เกิดประโยชน์เท่าเทียมกัน

๔. ญี่ปุ่นต้องรับประกันไม่ให้ไทยเรียกร้องเอาดินแดนอื่นในภายหน้า^๑ อย่างไรก็ตามผู้แทนฝ่ายไทยก็ไม่ยอมรับข้อสงวนที่ฝรั่งเศสเสนอมานั้น เพราะเหตุว่า

๑. ถ้าไทยยอมตามข้อสงวนของฝรั่งเศสเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์หลวงพระบางแล้ว ประโยชน์ในทางปกครอง และทางอื่น ๆ ที่ได้แม่น้ำโขงมาเป็นเส้นเขตแดนธรรมชาติก็จะหมดสิ้นไป เพราะไทยไม่มีอธิปไตยเหนือดินแดนลาวฝั่งขวาทั้งหมด แต่ไทยก็ยินดีจะอำนวยความสะดวกให้ได้สำหรับการที่จะไปเยี่ยมที่ฝั่งพระศพ

๒. ข้อสงวนข้อที่ ๒ เพื่อประโยชน์ในทางยุทธวิธี เพราะเหตุผลอย่างเดียวกัน จึงยอมรับไม่ได้

๓. จอมกระสัน กับเมอูเปรีย่นั้น ต้องไม่เป็นเขตปลอดการทหาร แต่อาจขยายเขตปลอดการทหารและการประคับค้ำเท่าเทียมกันไปยัง เขมรตามสนธิสัญญาได้บ้างเล็กน้อย แต่จะขยายไปถึงดินแดนลาวไม่ได้

๔. ข้อสงวนข้อที่ ๔ เกี่ยวกับญี่ปุ่นโดยเฉพาะเท่านั้น แต่ก็ทำให้ญี่ปุ่นอึดอัดมาก^๒

^๑ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลข ลับ - ค่วน ที่ ๕๔/๒๔๔๔ จากหัวหน้าคณะผู้แทน รับเมื่อ ๓ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๒๐.๔๐ น.

^๒ กองบรรณสาร, กค. น.๐.๓ : 6 โทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ลับ - ค่วน ที่ ๕๕/๒๔๔๔ รับเมื่อ ๔ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๐๔.๐๐ น.

ในการไกล่เกลี่ยเกี่ยวกับดินแดนนี้ นายมัทศุมิยะ ได้ขอร้องหัวหน้าคณะ
 ผู้แทนไทยอีกครั้ง เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ให้ไทยยอมรับข้อเสนอใหม่ของเขาที่จะ
 ให้ไทยยอมรับดินแดนไกลเขตแดนจีน และดินแดนไกลชายฝั่งทะเลเขมร โดยชี้แจง
 ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นก็เห็นชอบด้วยแล้ว และเขามี
 เหตุผลเชื่อว่าฝ่ายฝรั่งเศสจะยอมรับ ขณะเดียวกัน นายไซโต อธิบดีกรมการทะเล-
 ใต้ของญี่ปุ่นก็ถามหัวหน้าคณะผู้แทนไทยว่า ถ้าญี่ปุ่นขอให้ประเทศไทยยอมรับแผนการ
 ใหม่นี้ ประเทศไทยจะทำอย่างไร หัวหน้าคณะผู้แทนไทยตอบไปว่า ประเทศไทยยอม
 รับแผนการสุดท้ายของญี่ปุ่น โดยมีความเข้าใจกันอย่างชัดเจนว่า ทั้งนี้เป็นอันสุดท้าย
 เด็ดขาด และว่าพระองค์ต้องการความตกลงซึ่งมีความหมายที่จะกลับไปแจ้งแก่
 ประชาชนได้ ว่าเป็นการลบล้างในบางประการ ซึ่งความผิดที่ฝรั่งเศสได้ทำแก่
 ประเทศไทย ส่วนดินแดนที่ไคแมจะไม่มีค่าหรือความหมายนั้นไม่สำคัญนัก เพราะ
 ฝ่ายไทยมิได้แย่งชิงดินแดน ที่ไทยยอมรับแผนการไกล่เกลี่ยสุดท้าย เพราะไทยจะได้
 แดงได้ว่าได้รับมณฑลบูรพาคืนมา^๑

ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น ได้ขอให้หัวหน้าคณะ
 ผู้แทนไทยไปพบ และแนะนำว่า แผนการใหม่ของญี่ปุ่นสำหรับไทยมากกว่าแผนการ
 เก่า เพราะชายฝั่งอันนี้จะยกชายฝั่งทะเลเขมรให้แก่ไทย ทั้งยังแจ้งต่อไปด้วยว่า
 ฝรั่งเศสยอมรับข้อตกลงตามแผนการไกล่เกลี่ยขั้นสุดท้าย แต่เขาได้ปฏิเสธไม่ยอม
 รับข้อสงวนของฝ่ายฝรั่งเศสเกี่ยวกับดินแดนที่อยู่ตรงข้ามกับหลวงพระบาง การขยาย
 เขตปลอดการทหาร และการปฏิบัติเท่าเทียมกันเข้าไปในดินแดนเขมร ซึ่งอนุสัญญา
 ไทยฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๔ นั้นครอบคลุมไปถึง คงเหลือ
 แต่ดินแดนเล็กน้อยตรงกันข้ามกับสตีงเตรง ซึ่งสำหรับดินแดนที่วานี้ ก็เพื่อจะให้ความ

^๑ กองบรรณสาร, กต.น.ค.๓ : ๖ คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน
 ลับ - กวาน ที่ ๕๓/๒๔๔๔ รับเมื่อ ๓ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๐๖.๐๐ น.

พอใจแก่ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสบ้าง นายมัทสุโอกะได้แนะนำหัวหน้าคณะผู้แทนไทยว่า ไทยควรจะลงนามก่อนในความตกลงก่อน โดยสงวนข้อปลีกย่อยอื่น ๆ ไว้ปรึกษาหารือกันต่อไป เขาให้ความมั่นใจกับฝ่ายไทยว่า นายมัทสุมิยะ ผู้แทนคนที่สองของญี่ปุ่นกำลังบีบเร่งรัดผู้แทนฝรั่งเศสให้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน หรืออย่างน้อยก็ให้ออกคำแถลงการณ์ร่วมกัน โดยกล่าวเป็นใจความสำคัญว่า ได้มีการตกลงกันแล้ว คงเหลือแต่ข้อปลีกย่อยเท่านั้น^๑ ทั้งนี้เพื่อเร่งรัดให้ทั้งไทยและฝรั่งเศสรีบตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งตามคำแถลงการณ์เสียโดยเร็ว

ทั้ง ๆ ที่ทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศสยังไม่ยอมรับแผนการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น ในตอนบ่ายวันที่ ๕ มีนาคม เวลา ๑๔.๐๐ น. รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้ออกคำแถลงการณ์ว่า

"แผนการไกล่เกลี่ยที่รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอนั้น ได้เป็นที่ตกลงยินยอมกันแล้ว ทั้งรัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลไทยในข้อสำคัญ ๆ และข้อปลีกย่อยที่ค้างอยู่ก็จะตกลงกันใน ๒ - ๓ วันนี้"^๒

หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยได้รับทราบแถลงการณ์ของญี่ปุ่นก่อนเวลาเพียง ๓๐ นาที โดยนายไซโต ได้โทรศัพท์มาบอกเมื่อเวลา ๑๓.๓๐ น. พร้อมกับชี้แจงว่า เมื่อมีคำแถลงการณ์ฉบับนี้แล้วก็ไม่ต้องคอยอายุการพักรบต่อไปอีก และขอรองอย่าให้มีการรบกันต่อไป^๓

^๑กองบรรณสาร, กต.น.ค.๓ : คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน
ควน - เฉพาะ ที่ ๖๑/๒๔๔๔ รับเมื่อ ๕ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๒๐.๓๐ น.

^๒แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขจากหัวหน้าคณะผู้แทน ลับ - ควน ที่ ๖๒/
๒๔๔๔ รับเมื่อ ๖ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๐๒.๐๐ น.

^๓กองบรรณสาร, กต.น.ค.๓ : 6 คำแปลโทรเลข ลับ - ควน ที่ ๖๓/
๒๔๔๔ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ
๖ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๑๘.๐๐ น.

ญี่ปุ่นเองได้พยายามไกล่เกลี่ยในการเจรจาโดยตลอด และเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม นายมัตสุมิยะใช้เวลาถึง ๒ ชั่วโมง ๓๐ นาที ตั้งแต่เวลา ๐๑.๓๐ น. ถึงเวลา ๔.๐๐ น. ชี้แจงให้หัวหน้าคณะผู้แทนไทยทราบว่า ภายหลังจากที่ได้คำนึงถึงเหตุการณ์ในประเทศจีนแล้ว สมเด็จพระจักรพรรดิไม่ยากให้ใช้กำลัง และถ้าจะให้ใช้กำลังพระองค์อาจไม่ทรงเห็นด้วย ขอให้ไทยยอมรับแผนการไกล่เกลี่ยฉบับแก้ไขของญี่ปุ่น ที่จะให้ดินแดนทางเขตแดนของประเทศจีนเป็นการตอบแทน แต่หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยไม่ทรงยินยอม ทั้งนี้เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารบกและทหารเรือ ซึ่งสนับสนุนขอเรียกร้องของไทย ได้แนะนำให้อยืนหยัดแข็งแรงเอาไว้ ฝ่ายทหารของญี่ปุ่นต้องการเอาใจไทย เพื่อให้ไทยนิยมญี่ปุ่น แต่ฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศ นายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นประธานในการเจรจา กลับเห็นใจฝรั่งเศส ต้องการแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทด้วยความเป็นธรรม ขณะที่ นายพลเอก ฮิเดกิ โทโจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ต้องการให้ไทยได้เปรียบในเรื่องดินแดนที่ไทยเรียกร้อง^๒ ต่อการที่ไทยจะได้คืนคืน^๓

วันต่อมาเวลา ๑๐.๐๐ น. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ได้ขอพบหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทย พร้อมกับอธิบายชี้แจงข้อความอย่างเดียวกันกับที่

^๑ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลข ที่ ๖๔/๒๔๔๔ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ ๗ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๑๓.๕๕ น.

^๒ Flood, "Japan's Relations...", p.485

^๓ กองบรรณสาร, กค. N.C.3 : 6 คำแปลโทรเลข ที่ ๖๔/๒๔๔๔ จาก หัวหน้าคณะผู้แทน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ ๗ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๑๓.๕๕ น.

นายมีตสุมิยะพูดถึงเมื่อคืนก่อนได้วิงวอนให้ไทยยอมรับข้อเสนอใหม่ ว่าหากไทยยอมรับข้อเสนอดังกล่าวแล้ว นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นและตัวเขาเองจะรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ นายกรัฐมนตรีไทยและหัวหน้าคณะผู้แทนเสมอไป เพราะการกระทำดังกล่าวจะช่วยรักษาสถานการณ์ไว้ และจะช่วยรัฐบาลญี่ปุ่นด้วย ซึ่งหากทำการครั้งนี้ไม่สำเร็จ รัฐบาลอาจต้องลาออก นอกจากนี้นายมีตสุโอะก็ยังรับประกันว่า จะจัดการให้ได้ คำนับจากเยอรมัน ว่าจะคืนดินแดนทั้งหลายทั้งสิ้นของประเทศไทยในอินโดจีนในที่ประชุมสันติภาพภายหลังสงคราม เพราะขณะนั้นญี่ปุ่นคาดการณ์ว่าอักษะจะเป็นฝ่ายมีชัยในการรบ และญี่ปุ่นจะสนับสนุนค่าเรียกร้องของประเทศไทยอย่างแน่นอน ทั้งยังกล่าวต่อไปด้วยว่า ความยากลำบากในเรื่องแผนการไกล่เกลี่ยขั้นสุดท้ายนั้นก็คือ ฝรั่งเศสต้องการหนังสือจากรัฐบาลญี่ปุ่น มีใจความว่า ญี่ปุ่นบังคับฝรั่งเศส^๑

แม้การเจรจาคำเนินมาไค่นานกว่าเดือน ซึ่งในชั้นแรกกำหนดว่าจะเจรจากันให้เสร็จสิ้นใน ๑๐ วัน จนผู้แทนทั้งสองฝ่ายท้อถอยว่าการเจรจาครั้งนี้จะล้มเหลว ญี่ปุ่นผู้ไกล่เกลี่ยก็หาได้ละความพยายาม^๒ ทั้งนี้เพราะในระหว่างที่การเจรจาไกล่เกลี่ยที่กรุงโตเกียวกำลังดำเนินการอยู่นั้น สถานการณ์สงครามในยุโรปก็ดำเนินรุดหน้าต่อไป ประเทศฝรั่งเศสตกอยู่ในความยึดครองของเยอรมัน แม้ว่าเยอรมันจะยอมให้ฝรั่งเศสมีรัฐบาลของตนเอง โดยแบ่งเนื้อที่ส่วนหนึ่งทางภาคใต้ให้อยู่ในอำนาจปกครองของรัฐบาลนายพลเปแตงที่วีซิกกี แต่โดยพฤตินัยแล้ว รัฐบาลวีซิกกีอยู่ในอำนาจของเยอรมันนั่นเอง และเนื่องจากเยอรมันเป็นพันธมิตรอยู่กับญี่ปุ่น ดังนั้น ฝรั่งเศสจึงตกอยู่ในฐานะเป็นรองญี่ปุ่นโดยปริยาย ยิ่งสถานการณ์สงครามในยุโรปประยะนั้น ฝ่ายอักษะอยู่ในฐานะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขที่ ๖๕/๒๔๔๘ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ ๗ มีนาคม ๒๔๔๘ เวลา ๒๐.๑๐ น.

^๒ เนตร เขมะโยธิน, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๑ - ๑๔๓.

ได้เปรียบสัมพันธ์มิตรอย่างมาก ยุโรปเกือบทั้งทวีปตกอยู่ใต้อการยึดครองของฝ่าย
อักษะ เหลือแต่เกาะอังกฤษเท่านั้นที่ยังต้านทานอยู่ได้ แต่เยอรมันก็ถูกความที่จะเปิด
การโจมตีอังกฤษอยู่ทุกขณะ เมื่อการเป็นดังนี้ ญี่ปุ่นจะปล่อยให้การไกล่เกลี่ยล้มเหลว
ไม่ได้ เพราะการไกล่เกลี่ยคราวนี้ นอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของญี่ปุ่นใน
ขณะนั้นแล้ว ยังเป็นโอกาสอันเหมาะสมที่สุดที่ญี่ปุ่นจะแผ่อิทธิพลของตนคืบหน้าลงมา
ทางใต้อีกก้าวหนึ่งตามแผนการณ์ "วงศ์ไพบูลย์ร่วมกันในมหาเอเซียบูรพา" ญี่ปุ่นจึง
ต้องใช้วิธีการทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการบีบบังคับรัฐบาลของประเทศผู้กรณด้วย การขู่
ว่าจะใช้กำลัง หรือยกเอาสมเด็จพระจักรพรรดิมาอ้าง^๑

ญี่ปุ่นเสนอแผนการไกล่เกลี่ยฉบับที่ ๓

ผู้แทนญี่ปุ่นได้ติดต่อกับผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสและฝ่ายไทยเรื่อยมา และพยายาม
ชักชวนให้ทั้งสองฝ่ายยอมตามข้อเสนอของตน แต่ไม่เป็นผล จนกระทั่งถึงวันที่ ๕
มีนาคม ญี่ปุ่นจึงได้คิดแปลงแผนการไกล่เกลี่ยฉบับ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ของตนเสียใหม่
โดยพยายามประนีประนอมเพื่อให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ข้อเสนอใหม่นี้มีว่า

๑. เขตแดนสามเหลี่ยมที่อยู่ตรงกันข้ามกับหลวงพระบางให้เป็นของไทย
แต่ไทยจะต้องให้ความเคารพแก่ที่ฝั่งศพกษัตริย์ลาวที่อยู่ที่นี่ และอำนวยความสะดวก
ทุกประการ เท่าที่สามารถจะให้ได้สำหรับเก็บรักษาและการบูชาที่ฝั่งศพนั้น

๒. ดินแดนชั้นเล็ก ๆ ที่อยู่ตรงกันข้ามกับสี่ตงตรงนั้น จะต้องสงวนไว้ให้
แก่ฝรั่งเศส แต่เขตแดนของดินแดนชั้นนี้จะต้องกำหนดกันต่างหาก

๓. การกำหนดเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงนั้นจะต้องเดินตามร่องน้ำลึก
อย่างกวัดข้น แต่เกาะ ๒ เกาะ คือ เกาะโขง และเกาะโค่นนั้นให้อยู่ในความปกครอง
ร่วมกันของฝรั่งเศสและประเทศไทย ส่วนสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของฝรั่งเศสที่มีอยู่บนเกาะ

^๑ เรื่องเดียวกัน.

เหล่านั้นให้เป็นของฝรั่งเศส

๔. ให้ดินแดนทั้งหมดที่ฝรั่งเศสยกให้แก่ไทยเป็นเขตปลอดการทหาร^๑

นายมัทสุมิยะ ได้พยายามเกลี้ยกล่อมให้ไทยยอมรับ โดยแจ้งแก่หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยว่า

"ภายหลังที่ได้ปรึกษาหารือกับรัฐมนตรีที่กล่าวโทษของญี่ปุ่น และรัฐมนตรีว่าการทหารเรือของญี่ปุ่นแล้ว เห็นว่าเป็น การผิดที่เรากำลังในประเทศจีน และบัดนี้จะมีเวลา ๑๐ ปี ถึง ๓๐ ปี เพื่อที่จะจัดกิจการต่าง ๆ ให้ เรียบร้อย เพราะฉะนั้นจึงเป็นประโยชน์แก่บูรพา ประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกที่จะไม่ไขก่าลัง ฎวไขก่าลังตอ (อินโดจีน) ในขณะนี้แล้ว ใครจะบอก ไคว่าพวกนายทหารหนุ่ม ๆ ซึ่งในขณะนี้กำลังกระตือรือล่น สนับสนุนค่าเรียกขอของประเทศไทยนั้น จะไม่ไขก่าลังตอ ประเทศไทยในภายหลัง และทำให้ประเทศไทยกลายเป็น แมนจูเรียอีกอันหนึ่ง"^๒

นายมัทสุมิยะได้แจ้งแก่หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยอีกว่า ครั้นเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม เวลา ๑๔.๓๐ น. รัฐบาลฝรั่งเศสได้ยอมรับข้อเสนอของญี่ปุ่นเกี่ยวกับ ข้อสงวนของฝ่ายฝรั่งเศสแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นขอให้ ฝ่ายไทยยอมรับ เพราะเขาได้เข้าเฝ้าฯ ทูลสมเด็จพระจักรพรรดิแล้ว และมีกำหนดจะ เดินทางออกจากโตเกียวไปยังกรุงเบอร์ลิน ในวันที่ ๑๓ มีนาคม เพื่อเดินทางไปหารือ กับฮิตเลอร์และริบบินทรอป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยอรมัน เรื่อง ที่จะไปทำสัญญาไมรุกรานกับรัสเซีย โดยที่ได้เลื่อนการเดินทางมา ๒ ครั้งแล้วเนื่องจาก

^๑ กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : 6 โทรเลข ลับ - ค่วน ที่ ๗๐/๑๔๔๔ จาก หัวหน้าคณะผู้แทนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับที่ กต. ๕ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๒๓.๓๐ น.

^๒ แฟ้มเดียวกัน, โทรเลขที่ ๗๒/๒๔๔๔ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๑๐ มีนาคม ๒๔๔๔ รับเวลา ๑๐.๐๐ น.

คืออยู่ที่การเจรจาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสไม่อาจตกลงกันได้ตามที่กำหนด หากเขาไม่เดินทางจากโตเกียวในวันที่ ๑๓ มีนาคม แล้วรัฐมนตรีต่างประเทศก็จะต้องลาออก^๑

เมื่อผู้แทนคนที่ ๒ ของญี่ปุ่นเสนอร่างรักเป็นเชิงบังคับมาเช่นนี้ ผู้แทนฝ่ายไทยก็ได้วิทูปรึกษาไปยังนายกรัฐมนตรี และในที่สุดได้ยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลญี่ปุ่นในวันเดียวกันนั้นเอง^๒

วันต่อมา (๑๑ มีนาคม) ได้มีการประชุมเป็นทางราชการกันอีกครั้งหนึ่งเมื่อเวลา ๑๖.๐๐ น. หรือ ๑๘.๐๐ น. ตามเวลาในกรุงเทพฯ ณ ทำเนียบนายกรัฐมนตรี โคโนเอะ พูมิมาโร เพื่อลงนามความตกลงระหว่างประเทศคูกรณี สำหรับความตกลงนั้น ได้จัดทำเป็นรูปหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น และระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศส รวมทั้งได้มีการตกลงกันว่า สนธิสัญญาว่าด้วยการระงับกรณีพิพาทระหว่างประเทศไทยและฝรั่งเศสจะได้ร่างขึ้นและลงนามกันในภายหลัง ทั้งนี้เพราะปัญหาต่าง ๆ อันได้แก่ การตั้งกรมราชการผสมเพื่อปักปันเขตแดน ปัญหาเกี่ยวกับการจำหน่ายทรัพย์สิน ปัญหาเกี่ยวกับสัญชาติของพลเมืองที่เกี่ยวข้อง ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันข้อพิพาทในภายหน้า (การตั้งแนวปลอดการทหาร และให้ญี่ปุ่นควบคุมดูแลการปฏิบัติตามข้อตกลงและปัญหาอื่น ๆ) ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือ และความช่วยเหลือของญี่ปุ่นในเรื่องการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้กระทำกัน (หมายถึงความสะดวกที่ฝรั่งเศสและประเทศไทยจะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นที่มาปฏิบัติงานในการปักปันเขตแดน

^๑ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลข กวน - ลับ ที่ ๙๕/๒๔๘๔ จากหัวหน้าคณะรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ รับ ๑๑ มีนาคม ๒๔๘๔ เวลา ๐๕.๐๐ น.

^๒ แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลข ๙๖/๒๔๘๑ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับที่ กต. ๑๑ มีนาคม ๒๔๘๔ เวลา ๐๘.๔๕ น.

และพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่จะพึงมีขึ้นระหว่างไทยกับฝรั่งเศส) ก็ได้เป็นอันตกลงกันแล้ว

ในวันเดียวกันนั้น ผู้แทนของประเทศไทยและฝรั่งเศสก็ได้ออกคำแถลงการณ์ร่วมกัน มีความสำคัญว่า

"๑. ประเทศฝรั่งเศสยอมให้ดินแดนดังต่อไปนี้แก่ประเทศไทย

ก. ดินแดนแคว้นปากลาย ตามที่ไคกลาวไว้ในขอ ๒ แห่งอนุสนธิสัญญาฉบับวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๔ (พ.ศ. ๒๔๔๖) ระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส

ข. ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ตั้งแต่เหนือเส้นเขตระหว่างจังหวัดพระตะบองกับจังหวัดโพธิ์สัณฑ์ และดินแดนตามแนวซึ่งชี้จุดระหว่างทะเลสาบกับเขตจังหวัดพระตะบองและเสียมราฐตอนใต้ที่สุดขึ้นไปทางทิศเหนือ ทางเส้นชี้ยาวจนถึงเส้นชี้ขวางจุด ๕ จี จากจุดนี้ชี้คแนวความเส้นชี้ขวางจุด ๕ จี ไปทางทิศตะวันออกถึงแม่น้ำโขง แต่ดินแดนเล็กน้อยตรงข้ามกับแสดร์ตริง ไคสงวนไว้ให้แก่อินโดจีนฝรั่งเศส

๒. ในส่วนที่เกี่ยวกับดินแดนที่ยอมให้ตามที่กล่าวตอนต้นนั้น จะต้องเป็นดังต่อไปนี้

ก. จะต้องเป็นเขตปลอดทหารทั่วทั้งหมด

ข. ชาวฝรั่งเศสและอินโดจีนในดินแดนนั้นจะได้รับการปฏิบัติโดยเท่าเทียมกันกับที่ให้แก่ชาวไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยการชาง การก่อสร้าง และกิจการงาน

เพิ่มเติมอีก, คำแปลโทรเลข ค่วน - ลับ ที่ ๗๗/๒๔๔๔ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ กค. ๑๑ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๐๔.๑๐ น.

และ N.C.3 : 6 แผนการไกล่เกลี่ยฉบับสุดท้าย ๒๔ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๑.

๓. รัฐบาลไทยจะเคารพค่อนุสาวรีย์ของกษัตริย์ใน
เขตคสามเหลี่ยมตรงหน้าหลวงพระบาง และจะให้
ความสะดวกในการรักษาและเยี่ยมเยียน ฯลฯ
๔. ในการปักปันเขตแดนในลำแม่น้ำโขงจะถือหลัก
ร่องน้ำลึก แต่เกาะโขงและเกาะคอนั้น จะอยู่ใน
ความปกครองร่วมกันของประเทศไทย และฝรั่งเศส
ภายใต้อธิปไตยของไทยและสิ่งก่อสร้างของฝรั่งเศส
ซึ่งมีอยู่ก่อนบนเกาะทั้งสองนั้นจะเป็นของฝรั่งเศสต่อไป"^๑

ทั้งนี้หมายความว่า ประเทศไทยจะได้คืนแดนดังต่อไปนี้คืนมา คือ

๑. ดินแดนซึ่งได้เสียไป โดยสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๔ (พ.ศ. ๒๔๔๖)
กล่าวคือ ดินแดนหลวงพระบางบนฝั่งขวา และดินแดนจัมปาศักดิ์ซึ่งส่วนที่อยู่ตรงกันข้าม
กับปากเซ
๒. มณฑลบูรพา ซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๐๗ (พ.ศ. ๒๔๔๘)
ได้คืนมาบางส่วน คือ จังหวัดศรีโสภณ และพระตะบองจذبึงทะเลสาบ แต่เสียมราฐ
และนครวัดยังเป็นของฝรั่งเศสอยู่
๓. ให้ถ้ร่องน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง เกาะดินซึ่งอยู่ทางขวา
ของร่องน้ำลึกได้คืนมาเป็นของไทยหมด
๔. เพื่อเป็นการตอบแทน รัฐบาลไทยได้ตกลงให้ชนชาติฝรั่งเศสได้รับผล
ปฏิบัติเท่าเทียมกันกับคนไทยในส่วนที่เกี่ยวกับอ่าวอาชีพ ในอาณาเขตที่ได้คืนมา กับตั้ง
ให้อาณาเขตนั้นเป็นเขตปลอดการทหารด้วย^๒

^๑ กองบรรณสาร, กค. N.C.3 : 6 "คำแถลงการณ์ร่วมกันของทางราชการ"
ข่าวราชการ กรมโฆษณาการ ๑๑ มีนาคม ๒๔๔๔.

^๒ แฟ้มเดียวกัน, "คำปราศรัยของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร
กล่าวแก่พี่น้องชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียงจากสถานีกรุงโตเกียว เมื่อวันที่ ๑๑
มีนาคม ๒๔๔๔".

หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างไทยกับญี่ปุ่นและระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศส

ในการลงนามอักษรย่อในแผนการไกล่เกลี่ยระหว่างไทยกับฝรั่งเศสนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ขอให้ไทยและฝรั่งเศสลงนามในหนังสือแลกเปลี่ยนกับประเทศนั้นว่า แต่ละฝ่าย คือ ประเทศไทยกับญี่ปุ่นและฝรั่งเศสกับญี่ปุ่น ต่างให้ความมั่นอย่างถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกันว่าจะไม่ทำความตกลงกับประเทศที่ ๓ เพื่อความร่วมมือในทางการเมือง กิจการ เศรษฐกิจ กิจการ และทางทหารก็ดี อันจะเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศคู่สัญญา เพราะฉะนั้นในการทำความตกลงในหนังสือแลกเปลี่ยนครั้งนี้ผู้ที่ได้เปรียบที่สุดก็คือประเทศญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นได้รับคำรับประกันจากทั้งประเทศไทย และประเทศฝรั่งเศสในอันที่จะไม่ก่อเหตุหรือไม่สนับสนุนประเทศอื่นในทางที่จะเป็นภัยแก่ตน

อนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยและฝรั่งเศส

หลังจากได้ลงนามอักษรย่อในแผนการไกล่เกลี่ยที่ญี่ปุ่นเป็นผู้จัดทำขึ้น ญี่ปุ่นได้เสนอให้ผู้แทนทั้งสามฝ่ายดำเนินการเจรจากันต่อไปที่กรุงโตเกียว เพื่อทำสัญญาสันติภาพ ตามที่ระบุไว้ในหนังสือแลกเปลี่ยนแนบท้ายแผนการไกล่เกลี่ยในระยะแรกผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสโดยเฉพาะ ยายเรอเน โรแบง ผู้แทนโดยตรงของฝ่ายอินโดจีนปฏิเสธอย่างแข็งแรงว่า ญี่ปุ่นควรจะหมั่นหน้าทีเมื่อการไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นลงแล้ว การเจรจาเพื่อทำสัญญาสันติภาพควรเป็นเรื่องของประเทศคู่กรณีจัดการเจรจากันเอง โดยจะยินยอมรายงานผลการเจรจาให้ญี่ปุ่นทราบเป็นระยะไป และจะเชิญอธิบดีกรมสนธิสัญญา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณสาร, กค. N.C.3 : 6 คำแปลโทรเลข ก่วน, เฉพาะวันที่ ๑๓/๒๔๔๔ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๑๐ มีนาคม ๒๔๔๔ เวลา ๑๗.๔๕ น. แล N.C.3 : 6 ไทย - ฝรั่งเศส ลงนาม ความตกลงตามแผนการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นในกรณีพิพาท "ซาวราชการ" ๑๐ มีนาคม ๒๔๔๔.

แห่งกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น คือ นายมัตสึโมโตะ (Matsumoto) มาเข้าร่วมในการเจรจาด้วย

อย่างไรก็ตามการเจรจาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสก็ไม่อาจคืบหน้าไปได้ เพราะยังมีข้อขัดแย้งอีกหลายประเด็นที่ยังไม่อาจตกลงกันได้ ในระหว่างการประชุมเจรจาไกล่เกลี่ยที่ผ่านมา แม้จะได้ลงนามอักษรย่อกันแล้วก็ตาม เพราะการลงนามในครั้งนั้นญี่ปุ่นบีบบังคับให้ออม ให้ทุกฝ่ายลงนามแม้ยังมีปัญหาอยู่อีกหลายประการค้างอยู่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นเชื่อว่าเมื่อใดที่ออกแถลงการณ์ไปแล้วทุกฝ่ายคงจะมุ่งให้การตกลงระหว่างกันเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว แต่เมื่อถึงเวลาต้องเจรจาเพื่อทำอนุสัญญาสันติภาพทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างก็ไม่ยอมลดข้อให้แก่กัน ดังนั้นญี่ปุ่นจึงต้องยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับอีก

ญี่ปุ่นเสนอแผนการไกล่เกลี่ยฉบับที่ ๔ (ฉบับวันที่ ๕ เมษายน ๑๙๔๑)

วันที่ ๑๐ เมษายน นายมัตสึมิยะ ผู้แทนคนที่ ๒ ของญี่ปุ่น ได้นำแผนการไกล่เกลี่ย ฉบับใหม่ลงวันที่ ๕ เมษายน ๑๙๔๑ (Final Plan) มาให้หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทย และได้กล่าวว่าแผนการไกล่เกลี่ยสุดท้ายของญี่ปุ่น ซึ่งคณะผู้แทนฝรั่งเศสได้ยอมรับแล้ว เพียงแต่มีเงื่อนไขว่าต้องรอรับความเห็นชอบจากรัฐบาลฝรั่งเศสที่ปารีสก่อน นอกจากนี้ยังได้กล่าวด้วยว่าญี่ปุ่นไม่อาจทำดีกว่านี้ได้แล้ว และขอให้รัฐบาลไทยยอมรับแผนการนี้ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ขอให้มิเขตปลอดการทหารกว้าง ๑๐ ก.ม. ตามเขตแดนเขมรใหม่
๒. ประเทศไทยจะต้องใช้เงินให้แก่ฝรั่งเศสเป็นจำนวน ๒๐ ล้านดอลลาร์ ในระยะเวลา ๗ ปี
๓. ทางรถไฟจากศรีโสภณไปบอยเปตนั้นจะต้องสร้างโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทางรถไฟจากโพธิสัตว์ถึงศรีโสภณนั้นจะให้เงินโคจันทำต่อไปเป็นระยะเวลา

๗ ปี นับตั้งแต่ใช้อนุสัญญาเป็นต้นไป ส่วนทางรถไฟจากศรีโสภณถึงปอยเปตนั้น ก็จะให้อินโดจีนแสวงประโยชน์มีกำหนดระยะเวลาอย่างเดียวกัน

๔. ขอให้เพิ่มความลงในอนุสัญญามีใจความว่า จะต้องให้ผลประโยชน์เท่าเทียมกันอย่างเด็ดขาด ในทุก ๆ ประการแก่คนชาติฝรั่งเศสในดินแดนที่ยกให้ นอกจากที่เกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ

๕. ฝรั่งเศสยอมตกลงให้ฝ่ายไทยตั้งสถานกงสุลที่อานอย พนมเปญและที่เวียงจันทน์ แต่นอกจากที่พระตะบองแล้ว ฝรั่งเศสขอสงวนสิทธิที่จะขอหรือฟื้นการตั้งสถานกงสุลฝรั่งเศสในอุบลราชธานีและจันทบุรีด้วย

๖. จะมีการแลกเปลี่ยนหนังสือกัน มีใจความว่าให้แลกเปลี่ยนสัตยาบันถกเถียงสัญญาไม่รุกรานกันภายใน ๒ เดือน นับตั้งแต่วันแลกเปลี่ยนสัตยาบันอนุสัญญานี้เป็นต้นไป

๗. เพื่อสะดวกในการบริหาร เกาะโขงขอให้ เป็นของฝรั่งเศส และเกาะโคนเป็นของไทย ส่วนดินแดนชั้นเล็ก ๆ ที่อยู่ตรงข้ามกับสตึงเตรงนั้น ไม่เป็นของฝรั่งเศส^๑

นอกจากนี้ นายมัทสุมิยะยังได้ยอมรับกับหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยว่า รัฐบาลญี่ปุ่นสนใจที่จะให้อินโดจีนแสวงประโยชน์ในทางรถไฟ เพราะญี่ปุ่นต้องการข้าวจากจังหวัดพระตะบอง และกรรมรถไฟของไทยคงจะไม่มีล้อเลื่อนพอที่จะใช้ได้ในพื้นที่^๒ จะเห็นได้ว่าในการเข้ามาช่วยในการเจรจาครั้งนี้ ญี่ปุ่นคำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่ตนจะได้รับตอบแทนด้วยเช่นกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : 6 คำแปลโทรเลข ๑๐๘/๒๔๔๘ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึง รมต.กต. วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๔๘ เวลา ๑๑.๑๕ น.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ญี่ปุ่นมีท่าทีเร่งร้อนต้องการให้ไทยตกลงยอมรับแผนการไกล่เกลี่ยฉบับนั้น จะเห็นได้จากการที่ปลัดกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นได้ขอให้หัวหน้าคณะผู้แทน ฝ่ายไทยโทรเลขมาแจ้งแก่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

"โดยที่ญี่ปุ่นมีเรื่องสำคัญที่ต้องจัดทำอยู่หลายเรื่อง ซึ่งต้องจัดให้สำเร็จไปทีละเรื่อง จึงอยากให้อนุสัญญาระหว่างไทยและฝรั่งเศสตกลงนามกันโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงขอในนามของกองทัพบกและกองทัพเรือญี่ปุ่น ให้ไทยยอมรับแผนการสุดท้ายของญี่ปุ่น เพราะแผนการนี้ฝรั่งเศสโดยยอมรับแล้ว...ทั้งที่ทราบดีว่าแผนการนี้ยอมไม่เป็นที่พอใจของรัฐบาลไทย แต่หวังในความช่วยเหลือจากนายกรัฐมนตรี และหวังว่านายกรัฐมนตรีจะยอมรับแผนการสุดท้ายของญี่ปุ่นโดยปราศจากการบ่นหาหรือความเคืองแค้น ส่วนทางญี่ปุ่นจะช่วยประเทศไทย โดยวิธีทางทั้งหลายที่จะทำได้ในกาลต่อไป โดยไม่มีการคุกคามใด ๆ ต่อเอกราช และโดยปราศจากจักรวรรดินิยมอย่างใด ๆ แต่จะสนับสนุนคำเรียกขอของไทยที่ยังคงมีอยู่นั้น ด้วยไมตรีจิตต์อย่างยิ่งเท่าที่จะทำได้ ฐานะของญี่ปุ่นดีขึ้นมากแล้ว โดยอาศัยความตกลงที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นตกลงนามที่มอสโคว์ และแม้รัฐบาลจริงใจเอง บัดนี้ก็จะต้องคิกอนุสัญญาระหว่างประเทศไทยและฝรั่งเศส ควรจะลงนามกันต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นกลับ เพราะถ้ามิฉะนั้นแล้วเขาจะโกรธมาก"

* แฟ้มเดียวกัน, คำแปลโทรเลขที่ ๑๐๘/๒๔๔๘ จากหัวหน้าคณะผู้แทน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รับเมื่อ ๑๕ เมษายน ๒๔๔๘ เวลา

อย่างไรก็ตาม จอมพล.พิบูลสงครามก็ได้ตอบไปว่า ไทยไม่อาจตกลงได้ โดยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. เกี่ยวกับเขตปลอดทหาร ไทยเห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรม ที่จะให้มีเขตปลอดการทหารเฉพาะพรมแดนฝ่ายไทยที่ได้มาจากฝรั่งเศส จึงขอเสนอให้ตลอดฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในเขตกัมพูชาของฝรั่งเศส เป็นเขตปลอดการทหารหรืออย่างน้อยก็ให้เป็นเขตปลอดการทหารในระยะ ๒๕ กิโลเมตร ขณะที่ไทยจะยอมให้คืนแก้มพูชาทั้งหมดที่ได้รับคืนมาเป็นเขตปลอดการทหาร หรือมีฉะนั้นก็ให้มีเขตปลอดการทหารในระหว่างระยะเท่ากันหมดทั้งสองด้าน
๒. ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้เงิน ไทยให้เหตุผลว่า เป็นการไม่ยุติธรรม เช่นกัน ที่ไทยจะต้องจ่ายเงินให้แก่ฝรั่งเศสถึง ๒๐ ล้านเปียสค์ ในเมื่อคืนแก้มทั้งหมดที่ไทยได้มาในครั้งนี้ เคยเป็นดินแดนของไทยมาก่อน ที่ต้องเสียไปเพราะฝรั่งเศสใช้กำลังบังคับ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อเห็นแก่มิตรภาพ และเพื่อไม่ให้รัฐบาลผู้มีส่วนต้องยุ่งยากใจ ในการที่จะให้การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยเร็ว รัฐบาลไทยขอเสนอให้ใช้เงินให้แก่ฝรั่งเศสเป็นจำนวน ๖ ล้านเปียสค์
๓. เกี่ยวกับเส้นทางรถไฟ รัฐบาลไทยไม่อาจยอมรับได้ เพราะกรมการรถไฟไทยก็สามารถทำตามที่ผู้มีส่วนปรารถนาได้ เพราะยังเหลือระยะทางอีกเพียง ๑๗ กิโลเมตรเท่านั้นที่ยังไม่เรียบร้อย หากรัฐบาลไทยมีสิทธิที่จะดำเนินการสร้างต่อไป ก็อาจต่อเส้นทางดังกล่าวให้สำเร็จได้ และอ้างต่อไปได้ว่าปัจจุบันนี้ ประเทศไทยไม่อนุญาตให้ชาวต่างประเทศดำเนินกิจการรถไฟ กิจการดังกล่าวเป็นของรัฐ หากปล่อยให้ฝรั่งเศสลงมืออำนาจควบคุมเส้นทางรถไฟจากศรีโสภณไปปอยเปต และจากโพธิสัตว์ถึงศรีโสภณแล้วอาจเกิดเหตุการณ์ยุ่งยากขึ้นได้ และฝรั่งเศสอาจต้องขาดทุน เพราะจะไม่มีคนไทยคนใดอุดหนุนเพราะความเกลียดชังชาวฝรั่งเศสยังมีอยู่มาก
๔. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เท่าเทียมกัน ไทยไม่อาจเพิ่มความตามข้อเสนอของผู้มีส่วนได้ เพราะการกระทำดังกล่าว อาจทำให้ชนชาติฝรั่งเศสถือโอกาสเดินทางเข้าประเทศไทย โดยไม่ยอมเสียเงินค่าธรรมเนียมคนเข้าเมือง

๑. แฟ้มเดียวกัน, โทรเลขที่ ๕๕/๒๔๔๔ จากนายกรัฐมนตรีถึงหัวหน้าคณะผู้แทน ส่งเมื่อ ๑๕ เมษายน ๑๙๕๑ เวลา ๑๗.๒๐ น. และ คำแปล "บันทึกสถานทูตผู้มีส่วน เกี่ยวกับปัญหา ๔ ข้อที่กำลังเจรจากันอยู่ ณ กรุงโตเกียว"

เนื่องจากสาเหตุยุ่งยากต่าง ๆ ที่ทำให้ทุกฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้
ตั้งกล่าวมาแล้วแต่คน นายกรัฐมนตรีจึงได้แต่งตั้งให้ นายวิช ปานะนนท์ อธิบดี
กรมการพาณิชย์ ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับฝ่ายญี่ปุ่นมาก^๑ เป็นผู้มีอำนาจเต็มเดินทางไปช่วย
ในการเจรจาอีกคนหนึ่ง รวมเป็น ๔ คน เพื่อให้การเจรจาสะดวกขึ้น^๒

การเจรจาดูรองระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและฝรั่งเศสดำเนินต่อมาตลอด
เดือนเมษายน จนกระทั่งถึงวันที่ ๖ พฤษภาคมจึงสามารถตกลงกันได้ โดยตกลงกันว่า

๑. เขตปลอดการทหารในเขตแดนฝรั่งเศสไม่มีเลย สำหรับไทยให้มี
เขตปลอดทหารทางใต้กับพม่า
๒. ประเทศไทยต้องจ่ายเงินให้อินโดจีนเป็นจำนวน ๖ ล้านเปียสค์ โดย
ให้ชำระภายในกำหนด ๖ ปี
๓. เรื่องสัมปทานรถไฟของฝรั่งเศสเป็นอันยกเลิก
๔. ผลประคับค้ำเท่าเทียมกันนั้น ให้ใช้เฉพาะคนฝรั่งเศสที่อยู่ในดินแดนนี้
ก่อนสัญญาเท่านั้น
๕. ให้กองทหารไทยเข้าไปในดินแดนที่ไต่คืนมานี้ในเวลา ๑ เดือน^๓

^๑ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) พุทธที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๔๘๔
เรื่อง การตั้งซ่อมคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และปรับปรุงคณะรัฐมนตรี หน้า ๒.

^๒ กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : 6 โทรเลขที่ ๑๐๐/๘๔ จาก นายกรัฐมนตรี
ถึงหัวหน้าคณะผู้แทน ส่ง ๑๕ เมษายน ๑๙๔๑ เวลา ๒๑.๐๐ น.

^๓ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๔/๒๔๘๔ พุทธที่ ๗ พฤษภาคม
๒๔๘๔ เรื่อง การเจรจาระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินโดจีน
ฝรั่งเศส

โดยที่เห็นว่าการปกครองร่วมกันจะเป็นการไม่สะดวก ตามอนุสัญญาสันติภาพจึงได้จัดการแบ่งปันกันเสียใหม่ โดยให้เกาะโฆงเป็นอาณาเขตของอินโดจีนฝรั่งเศส และเกาะโคนเป็นของฝ่ายไทย โดยต่างฝ่ายต่างปกครองเกาะของตน การที่ฝ่ายไทยได้ตกลงเช่นนี้ เพื่อเป็นการทดแทนที่ฝ่ายฝรั่งเศสยอมยกดินแดนชั้นเล็กตรงข้ามกับสติงตรงนั้นให้แก่ฝ่ายไทยด้วย

นอกจากนี้ฝ่ายไทยยังได้ดินแดนบางส่วนในทะเลสาบ คือ จากปากน้ำสติง-กมบตไปถึงปากน้ำสติงคนตรีในทะเลสาบนี้ คนไทยและคนชาติฝรั่งเศสมีสิทธิเดินเรือและจับสัตว์น้ำได้โดยเสรี แต่ให้ระมัดระวังไม่ละเมิดเครื่องมือจับสัตว์น้ำคงที่ ซึ่งตั้งอยู่ตามชายฝั่งและในเรื่องนี้ ทั้งสองฝ่ายจะได้จัดทำข้อมติข้อมติร่วมกันว่าด้วยการสำรวจ การเดินเรือและการจับสัตว์น้ำโดยเร็วที่สุด (ข้อ ๒)

๓. การปักปันเขตแดน จะได้กระทำโดยคณะกรรมการปักปันเขตแดน ซึ่งจะได้ตั้งขึ้นตามหลักการที่กล่าวไว้ในภาคผนวกที่ ๒ แห่งอนุสัญญา และจะต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน ๑ ปี (ข้อ ๔)

๔. บันคาอาณาเขตซึ่งฝ่ายไทยจะได้รับโอนมาในคราวนี้นั้นให้เป็นเขตปลอดการทหาร เฉพาะที่ดินแดนในแคว้นเขมรเท่านั้น หมายความว่าทางฝ่ายฝรั่งเศสไม่มีเขตปลอดการทหาร (ข้อ ๕) และเขตปลอดการทหารที่เคยมีอยู่ทั้งสองฟากของแม่น้ำโฆงที่เป็นเขตแดนนั้นให้ยกเลิก (ข้อ ๖)

๕. ในดินแดนที่ได้รับโอนมาทั้งหมด ให้คนชาติฝรั่งเศสได้รับสิทธิเท่าเทียมกันกับคนไทย ในการเข้าเมืองและการตั้งถิ่นฐาน (ข้อ ๕) แต่ที่คนฝรั่งเศสจะไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกันกับคนไทย ในการไต่มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์และสาธารณสมบัติ ซึ่งในเรื่องนี้คนชาติฝรั่งเศส จะได้อยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์ และการเดินเรือ ฉบับลงวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ และบรรดาภาคผนวกแห่งสนธิสัญญานั้น ทั้งยังกำหนดว่าคนชาติฝรั่งเศสที่มีไคมีภูมิลาเนาอยู่ในอาณาเขตที่โอนให้ในขณะที่โอนอยู่โดยกันนั้น ถ้าจะเข้ามาในอาณาเขตที่โอนให้ ก็ให้อยู่ในบังคับแห่งกฎหมายไทยว่าด้วยคนเช่าเมือง

๖. ฝ่ายไทยรับจะอำนวยความสะดวกแก่บินคาที่บรรจุน้ำมันของราชวงศ์หลวงพระบาง ซึ่งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามหลวงพระบาง และจะให้ความสะดวกทุกประการแก่ราชวงศ์หลวงพระบาง และพนักงานราชสำนัก ในอันที่จะรักษาและเยี่ยมเยียนที่บรรจุน้ำมันดังกล่าวนี้ (ข้อ ๕)

๗. ฝ่ายไทยต้องยอมชำระเงินให้แก่ฝรั่งเศส เป็นจำนวน ๖ ล้านเปียสต์อินโดจีน โดยแบ่งใช้เป็นส่วนเท่า ๆ กันในเวลา ๖ ปี (ข้อ ๕) ทั้งนี้เพื่อเป็นการชดเชยค่าเส้นทางรถไฟที่ติดมากับดินแดน เป็นระยะทางประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตร กับเป็นค่าอาหาร ถนนหนทางต่าง ๆ ซึ่งมีได้มีอยู่เมื่อฝ่ายไทยเสียดินแดนเหล่านี้ไป

๘. ถ้ามีการขัดกันเกิดขึ้น ระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายฝรั่งเศส และทำความตกลงกันไม่ได้ ก็จะได้เสนอให้รัฐบาลญี่ปุ่นไกล่เกลี่ย (ข้อ ๑๐)^๑

ส่วนพิธีสารทั้ง ๓ ฉบับ คือ

๑. พิธีสารว่าด้วยการถอนตัวออกไปและการโอนอาณาเขต ซึ่งกำหนดให้ฝ่ายฝรั่งเศสมอบบัญชีชื่อสังหาริมทรัพย์สาธารณะในอาณาเขตที่จะโอนให้รวมทั้งบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งจะดำเนินการโอนให้แก่ฝ่ายไทยใน ๒๐ วัน หลังจากการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน และให้ฝ่ายไทยมอบบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเข้าครอบครองสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวต่อฝ่ายฝรั่งเศสภายในเวลาอันเดียวกัน

๒. พิธีสารว่าด้วยการจัดตั้งและการดำเนินงานแห่งคณะกรรมการปักปันพิธีสารบัญญัติฉบับนี้บัญญัติให้รัฐบาลไทย ฝรั่งเศสและญี่ปุ่น แต่งตั้งผู้แทนฝ่ายละ ๕ นาย และผู้ช่วยผู้แทนฝ่ายละ ๕ นายกับผู้เชี่ยวชาญและเลขานุการ ตามสมควรอยู่ในคณะกรรมการปักปัน เพื่อกำหนดการปักปันเขตใหม่ คณะกรรมการชุดนี้จะได้จัดทำ

^๑ กองบรรณสาร, กค. N.C. 3 : 6 และ สลร. ๓๕/๒๑๖ (ค.) รายงานของกระทรวงการต่างประเทศ เสนอนายกรัฐมนตรี เรื่อง อนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๔๔.

แผนที่เขตแดนใหม่ และจะได้ทำการปักหลักปักปันตามจุดที่เห็นว่าจำเป็น เบียดเบียน และค่าเดินทางนั้นให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลฝรั่งเศสแบ่งกันคนละครึ่ง

๓. พิธีสารว่าด้วยการปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับเขตปลอดการทหาร
พิธีสารฉบับนี้มอบให้คณะกรรมการปักปันเป็นผู้ดูแล ให้การเป็นไปตามบทบัญญัติเกี่ยวกับเขตปลอดการทหาร และให้มีหน้าที่ที่จะเสนอบทบัญญัติบางประการแก่รัฐบาลไทย*

นอกจากอนุสัญญาและพิธีสารที่กล่าวข้างต้นนี้แล้ว ยังมีหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสอีก ๕ ฉบับ กับพิธีสารอีกฉบับหนึ่งระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ว่าด้วยหลักประกันและความเข้าใจกันทางการเมือง

หนังสือแลกเปลี่ยนทั้ง ๕ ฉบับ ได้แก่

๑. หนังสือแลกเปลี่ยนเรื่องวัดบันทายศรี ฝ่ายไทยยอมรับว่า จะได้นะนำคณะกรรมการปักปันเขตแดนใหม่ ให้คำนึงถึงความประสงค์ของฝ่ายฝรั่งเศส ที่จะได้วัดบันทายศรีไว้ เป็นส่วนหนึ่งแห่งหมู่นครวัด โดยจะให้ประเทศไทยได้รับอาณาเขตทดแทนเป็นพื้นที่เท่ากัน

๒. หนังสือแลกเปลี่ยน เรื่อง การตีความว่าด้วย ผลปฏิบัติเท่าเทียมกัน ว่าคนฝรั่งเศสย่อมได้รับผลปฏิบัติเท่าเทียมกันทุกประการ ในการเข้ามา การตั้งถิ่นฐาน และบรรดาภาระต่างๆ มียกเว้น ๒ ข้อ คือ

ก. คนชาติฝรั่งเศสจะไม่ได้รับผลปฏิบัติเท่าเทียมกัน ในการได้นำซึ่ง อสังหาริมทรัพย์ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในเรื่องนี้ คนชาติฝรั่งเศสจะได้อยู่ในบังคับแห่งบทสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์และการเดินเรือ ฉบับวันที่ ๙ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ (๒๔๘๐) และบรรดาภาคผนวกแห่งสนธิสัญญานั้น

ข. คนชาติฝรั่งเศส ซึ่งมีโฉมมีภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตที่โอนให้ขณะโอน อธิปไตยกัน หากว่าจะเข้ามาในอาณาเขต ที่โอนให้ก็ให้อยู่ในบังคับแห่งบทกฎหมายไทย

* เรื่องเดียวกัน, ตอนภาคผนวก.

ว่าควยคนเช่าเมือง

๓. หนังสือแลกเปลี่ยนเรื่องการสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน ในเรื่องนี้ได้ตกลงกันว่า จะได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันสารแห่งกติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสภายใน ๒ เดือน หลังจากการแลกเปลี่ยนสัตยาบันอนุสัญญาสันติภาพ

๔. เรื่องการเปิดสถานกงสุลไทย ในอินโดจีนและการเปิดสถานกงสุลฝรั่งเศสในดินแดนไทย เป็นที่ตกลงกันว่า ฝ่ายไทยมีสิทธิที่จะเปิดสถานกงสุลที่ฮานอย พนมเปญ และเวียงจันทน์ และฝ่ายฝรั่งเศสมีสิทธิที่จะเปิดสถานกงสุลที่พระตะบอง

๕. เรื่องการปรับปรุงบทความตกลงพาณิชย์และศุลกากรระหว่างไทยกับฝรั่งเศสได้ตกลงกันว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยและฝ่ายอินโดจีน จะได้เจรจาเพื่อปรับปรุงบทความตกลงพาณิชย์และศุลกากรระหว่างไทยและฝรั่งเศส กับนิยามอำนาจหน้าที่ข้าหลวงใหญ่แม่น้ำโขงกันใหม่

พิธีสารระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยหลักประกันและความเข้าใจกัน
ทางการเมือง

พิธีสารฉบับนี้สืบเนื่องมาจาก หนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างไทยกับญี่ปุ่นและระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศส เมื่อคราวลงนามอักษรย่อในแผนการไกล่เกลี่ยระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ที่ไทยกับญี่ปุ่นและญี่ปุ่นกับฝรั่งเศส ต่างให้คำมั่นกันว่า จะไม่ทำความตกลงกับมหาอำนาจประเทศที่ ๓ เพื่อความร่วมมือในทางการเมืองก็ดี ทางเศรษฐกิจก็ดี และทหารก็ดี อันจะเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศคู่สัญญา เมื่อมีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพครั้งนี้ญี่ปุ่นก็ได้ให้ทั้งไทยและฝรั่งเศสลงนามในพิธีสารยืนยัน

๑ เรื่องเดียวกัน, ดูรายละเอียดคัวบทอนุสัญญา พิธีสารต่าง ๆ และหนังสือแลกเปลี่ยนได้ในภาคผนวก

ตกลงที่ได้ทำไว้แต่เดิม สาระสำคัญของพิธีสารระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ว่าด้วยหลักประกันและความเข้าใจกันทางการเมือง ปรากฏอยู่ในข้อ ๒ ซึ่งระบุว่า

"๒. รัฐบาลไทยสนองรับหลักประกันของรัฐบาลญี่ปุ่น ดังกล่าวแล้ว และจะพยายามรักษาสันติภาพในเอเชีย ตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพยายามสถาปนาสัมพันธไมตรีแห่งเพื่อนบ้านที่ดี กับทั้งบำรุงเศรษฐกิจสัมพันธอันสนิทระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

รัฐบาลไทยแถลงไว้ควรวา ไม่มีเจตนาที่จะทำความตกลง หรือความเข้าใจใด ๆ กับประเทศภายนอกเพื่อร่วมมือกันทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือการทหารในสภาพที่จะทำให้รัฐบาลไทยขัดกับญี่ปุ่นโดยตรงหรือโดยทางอ้อม"

การรับมอบดินแดนและการจัดการปกครองดินแดนที่ประเทศไทยได้คืนจากประเทศฝรั่งเศส

ตามอนุสัญญาสันติภาพไทยไค้ดินแดนคืนมาประมาณ ๖๕,๐๒๕ ตารางกิโลเมตร หลังจากมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญา เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ณ กรุงโตเกียว^๒ แล้วได้มีการทำพิธีรับมอบดินแดนระหว่างรัฐบาลไทยกับฝรั่งเศสตามจุดต่าง ๆ ดังนี้

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) นายพันตรี หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) ได้เป็นประธานอำนวยการรับมอบค่านบูรพา ได้มีการทำพิธีชักธงไตรรงค์ขึ้นที่หน้าจวนข้าหลวงพระตะบอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ (๕ กรกฎาคม ๒๔๘๔) "พิธีสารระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ว่าด้วยหลักประกันและความเข้าใจกันทางการเมือง" หน้า ๕๕๕ และ กองโฆษณาการงานฉลองฯ เรื่องเดิม, หน้า ๒๖๕.

^๒กองบรรณสาร, กต.น.ค.3 : 6 ข่าวหนังสือพิมพ์คัด Japan Times & Advertiser, (Saturday, July 5, 1941) และ กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖.

วันที่ ๑ สิงหาคม นายพันเอก หลวงวีรวิชโยธิน เป็นประธานคณะกรรมการรับมอบดินแดนล้านช้างเวียงจันทน์

วันที่ ๕ สิงหาคม หลวงสุทธิสารธรรมา เป็นประธานรับมอบดินแดนที่ปากลาย
พ.ท.สุรจิต จารุเสถณี เป็นประธานรับมอบดินแดนที่
จัมปาศักดิ์

พ.ท.เนตร เขมะโยธิน เป็นประธานรับมอบดินแดนที่
กำแพงมณฑล อำเภอยะโฮน

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ได้มีการถอนทหารไทยออกจากเขตปลอดการทหารตามอนุสัญญาสันติภาพ^๒

รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติปกครองดินแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ปีเดียวกันนั้น ตั้งดินแดนที่ได้มาเป็นจังหวัดและอำเภอ ดังนี้

ก. ยกท้องที่เมืองเสียมราฐเดิมขึ้นเป็นจังหวัด เรียกว่า "จังหวัดพิบูลสงคราม" มีอำเภอตั้งต่อไปนี้

๑. อำเภอไพร่ยะโฮน	๒. อำเภอกลันทุรี
๓. อำเภอพรหมขันธุ์	๔. อำเภอเกรียงศักดิ์พิชิต
๕. อำเภวารีสาน	๖. อำเภอสินธุ์สงครามชัย
๗. อำเภอศรีโสภณ	

ข. ยกท้องที่เมืองพระตะบองเดิมขึ้นเป็นจังหวัด เรียกว่า "จังหวัดพระตะบอง" มีอำเภอตั้งต่อไปนี้

๑. อำเภอเมืองพระตะบอง	๒. อำเภอพรหมโยธี

^๑ สสร. ที่ ๑๔/๒๑๖ เรื่อง การรับโอนดินแดนคืนจากอินโดจีนฝรั่งเศส และกองโฆษณาการงานฉลองฯ เรื่องเดิม, หน้า ๒๗๗ - ๓๒๓.

^๒ กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔.

พุทธศักราช ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำและสิทธิของบุคคลซึ่งได้เกิดขึ้น หรือมีอยู่ก่อนในดินแดนที่ประเทศไทยได้คืนจากประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๔ และ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัดลานช้าง ศาลจังหวัดนครจำปาศักดิ์ ศาลจังหวัดพิบูล-สงคราม และศาลจังหวัดพระตะบอง พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้น^๑

การร่างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และการเลื่อนยศนายทหารในสงคราม

ในเหตุการณ์กรณีพิพาทกับฝรั่งเศสครั้งนี้ ฝ่ายไทยได้สูญเสียกำลังพลไป ๕๘๓ คน^๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ร่างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิขึ้นเป็นอนุสรณ์ "ทั้งนี้เพื่อ

^๑"พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายบังคับในเขตท้องที่บางแห่งในดินแดน ที่ประเทศไทยได้คืนจากประเทศฝรั่งเศส พุทธศักราช ๒๔๘๔" ราชกิจจานุเบกษา เล่มเดียวกัน, ตอนที่ ๕๑ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๘๔ หน้า ๕๔๔ - ๕๔๖.

"พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำและสิทธิของบุคคลซึ่งได้เกิดขึ้นหรือมี อยู่ก่อนในดินแดนที่ประเทศไทยได้คืนจากประเทศฝรั่งเศส พุทธศักราช ๒๔๘๔" ราชกิจจานุเบกษา เล่มเดียวกัน ตอนที่ ๕๖, ๑๒ สิงหาคม ๒๔๘๔ หน้า ๑๐๒๓ - ๑๐๒๖.

"พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัดลานช้าง ศาลจังหวัดนครจำปาศักดิ์ ศาลจังหวัดพิบูลสงคราม และศาลจังหวัดพระตะบอง พุทธศักราช ๒๔๘๔" ราชกิจจานุ-เบกษา เล่มเดียวกัน ตอนที่ ๕๖ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๘๔ หน้า ๑๐๒๗ - ๑๐๒๘.

^๒กองโฆษณาการงานฉลองฯ เรื่องเฉลิม, หน้า ๒๑๐ - ๒๑๕ "แถลงการณ์ ของกองบัญชาการทหารสูงสุด เรื่อง รายงานทหารและตำรวจสนามต้องเสียชีวิต และบาดเจ็บในการป้องกันกรุงรัตนของอินโดจีนฝรั่งเศส"

เป็นการเชิดชูเกียรติข้าราชการฝ่าย ทหาร ตำรวจ และพลเรือน ตลอดจนราษฎร
บรรดาที่ได้พลีชีพเพื่อชาติและเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ประชาชนคนรุ่นหลังสืบไป"^๑ วันที่
๒๔ มิถุนายน ๑๙๔๑ (๒๔๘๔) พล.ต. พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ไปเป็นประธาน
วางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์ซึ่งกำหนดให้สร้าง ณ บริเวณสี่แยกถนนราชวิถี ตัดกับถนน
พญาไท โดยจัดสร้างลานอนุสาวรีย์เป็นพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กมีขนาดกว้าง
๑๓๑ เมตร ยาว ๒๖๐ เมตร แทนฐานอนุสาวรีย์สร้างเป็นรูปวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง
กลาง ๕๑ เมตร ตรงกลางของบริเวณลานที่กล่าวล่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กมีบันได
ขึ้นไปสู่อนุสาวรีย์ทั้ง ๔ ด้าน ตัวอนุสาวรีย์ทำเป็นรูปคาบปลายป็น ๕ แฉก มีส่วนสูง
จากพื้นดินถึงยอดคาบ ๕๐ เมตร ส่วนคาบปลายป็นล่อคั่น ให้หินขัดสีเทาอ่อนเป็นผิว
มีรูปทองแดงล่อ ๕ รูป มีขนาดสูงสองเท่าคน คือ รูปทหารบก ทหารเรือ ทหาร
อากาศ ตำรวจสนามและพลเรือน ฐานที่รองรับรูปทองแดงนั้นประดับด้วยหินแกรนิตซึ่ง
หาได้ในประเทศไทย และที่ฐานนี้มีแผ่นหินอ่อนจารึกนามผู้ที่เสียชีวิตเนื่องในการรบ
คราวนั้น ตัวอักษรที่จารึกล่อด้วยทองแดง^๒

ภายหลังจากนั้น เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ได้มี
ประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม เลื่อน
ยศขึ้นเป็น พลเอก พลเรือเอก พลอากาศเอก^๓ และต่อมาพระราชทานยศจอมพล
จอมพลเรือ จอมพลอากาศ เป็นการตอบแทนความดีความชอบในกิจที่ได้กระทำไปใน
ครั้งนั้นด้วย^๔

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๐ - ๒๒๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑ - ๒๒๒ "ข้าราชการ เรื่อง การสร้าง
อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ" กรมโฆษณาการ ๒๖ เมษายน ๒๔๘๔.

^๓ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๕๘ (๒๕ กรกฎาคม ๒๔๘๔) หน้า ๕๕๒ - ๕๕๓.

^๔ ประชุมกฎหมายประจำศก, พ.ศ. ๒๔๘๔ เล่ม ๕๔ หน้า ๘๒๔ และ ๘๒๕.

การปักปันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส

การแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารอนุสัญญาสันติภาพที่กรุงโตเกียว ได้มีขึ้นเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) อนุสัญญาจึงมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ต่อมาในวันที่ ๘ กรกฎาคม รัฐบาลไทยจึงได้ประกาศตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตามขอ ๔ วรรค ๑ แห่งอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยและฝรั่งเศส ซึ่งได้ลงนามกัน ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ที่ได้กำหนดให้คณะกรรมการปักปันเป็นผู้ดำเนินงานปักปันทั้งในส่วนทางบกและในส่วนทางน้ำให้เสร็จในระยะเวลา ๑ ปี นับตั้งแต่วันแลกเปลี่ยนสัตยาบัน

คณะกรรมการปักปันประกอบด้วยผู้แทนฝ่ายไทย ซึ่งมีหลวงสิทธิดิษยามการ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้า ฝ่ายฝรั่งเศสมี นาย เดอ แลงส์ (De Lens) เป็นหัวหน้า และฝ่ายญี่ปุ่นมี นาย มาโกโตะ ยานโน (Makoto Yano) เป็นหัวหน้า กับเจ้าหน้าที่อื่น ๆ จากประเทศทั้งสามอีกประมาณ ๘๐ คน ได้เริ่มดำเนินการ โดยจัดการประชุมใหญ่ครั้งแรกขึ้นที่เมืองไซ่ง่อนเมื่อ ๒๑ สิงหาคม ๑๙๔๑ และดำเนินการไปจนถึงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายนปีเดียวกัน งานที่คณะผู้แทนได้ปฏิบัติไปคือ

๑. เรื่องแนวปกครองชั่วคราว ซึ่ง ฝ่ายไทยจะต้องเจรจากับฝ่ายฝรั่งเศส โดยตรง ไม่เกี่ยวกับผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่น เพราะการกำหนดแนวปกครองชั่วคราวไม่อยู่ในวงหน้าที่ของคณะกรรมการปักปัน

๒. เรื่องการปักปันเขตแดน กับเรื่องเขตปลอดการทหาร ได้มีการตั้งคณะกรรมการผสมขึ้นสองคณะ ประกอบด้วยข้าราชการฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร จากประเทศทั้ง ๓ ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่กำหนดเขตแดนใหม่ระหว่างประเทศไทย

และอินโดจีนฝรั่งเศสสองประเทศหนึ่ง อีกคณะหนึ่งให้ทำการพิจารณาเกี่ยวกับการปฏิบัติความ
บทบัญญัติเกี่ยวกับเขตปลอดการทหาร^๑

เมื่อได้วางระเบียบและเห็นชอบด้วยกับข้อบังคับ ว่าด้วยการปฏิบัติงานปัก
ปันในภูมิภาคแล้ว คณะกรรมการก็ได้เริ่มปฏิบัติงานในภูมิภาคนี้ เมื่อเดือน
ตุลาคม ๑๙๕๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) คณะกรรมการได้ทำการปักปันเขตแดนตามจุดที่เห็นว่า
สำคัญ และวัดท่าแผนที่เขตแดนดังกล่าว เขตแดนใหม่มีความยาวทั้งสิ้น ๒,๒๓๑ กิโลเมตร
เป็นเขตแดนทางบก ๘๖๑ กิโลเมตร เขตแดนในแม่น้ำโขง ๑๓๔๓ กิโลเมตร และใน
ทะเลสาบ ๒๓ กิโลเมตร การปักปันเขตแดนเสร็จสิ้นเรียบร้อยในเดือนกรกฎาคมปี
ต่อมา เป็นอันว่าการดำเนินงานปักปันเขตแดนได้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา ๑ ปี
ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาสันติภาพ ดังนั้นในการประชุมใหญ่ของคณะกรรมการปักปัน
เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๑๙๕๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) ณ ศาลาเทศบาลเมืองไซ่งอน จึงได้
มีการลงนามในพิธีสารเกี่ยวกับการปักปันเขตแดน และพิธีสารเกี่ยวกับเขตปลอดการ
ทหารระหว่างผู้แทนจากทั้งสามประเทศด้วย^๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร

^๑กรมโฆษณาการ, การปักปันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน
ฝรั่งเศส (๒๔๘๕) หน้า ๔ - ๑๘. หนังสือเล่มนี้หลวงสิทธิสยามการ ได้อภิปรายถึง
ระเบียบตลอดจนการดำเนินงาน และปัญหาในการดำเนินงานของคณะกรรมการผสม
เพื่อการปักปันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศสอย่างละเอียดยิ่ง

^๒กองบรรณสาร, กต.น.๐.๓ : ๗ ศูนย์พจน์ของ อาณา มาโกโต ยาโน
ประธานกรรมการปักปัน กล่าวในการประชุมใหญ่ ในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕.